

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matija Mastnak

Mentorica: doc. dr. Aleksandra Kanjuo-Mrčela

**IZOBRAŽEVANJE ŽENSK V TRETJEM ŽIVLJENJSKEM
OBDOBJU**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

KAZALO

UVOD	4
1 STAROST KOT DRUŽBENA VLOGA	6
1.1 Starost, staranje in družbene vloge.....	6
1.2 Diskriminacija starejših.....	8
2 DRUŽBENI POLOŽAJ ŽENSK	10
2.1 Izvori neenakega položaja žensk in moških.....	10
2.2 Socializacija ženske	12
2.3 Dvojna obremenjenost žensk	12
3 IZOBRAŽEVANJE STAREJŠIH	14
3.1 Temeljni koncepti izobraževanja	14
3.2 Izobraževalna gerontologija	16
3.3 Motivi za izobraževanje	18
3.4 Zakaj ženske in ne moški	20
4 UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE V SLOVENIJI	26
4.1 Predstavitev	26
4.2 Zgodovina.....	28
5 RAZISKAVA	30
5.1 Predstavitev univerz za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani in v Velenju	30
5.2 Metodološka izhodišča in predpostavke	32
5.2.1 Metoda zbiranja podatkov.....	32
5.2.1.1 Anketa	32
5.2.1.1.1 Sestava in struktura vprašalnika.....	32
5.2.1.1.2 Izvedba anketiranja	32

5.2.1.1.3 Obdelava podatkov.....	33
5.2.1.1.4 Predstavitev rezultatov pisnega anketiranja.....	33
5.2.1.2 Intervjuji.....	41
ZAKLJUČEK	45
LITERATURA	47
Priloga A	50
Študijske dejavnosti Univerze za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani.....	50
Študijske krožki Univerze za tretje življenjsko obdobje v Velenju.....	51
Priloga B (Anketni list)	53
Priloga C (SPSS Analiza)	56

UVOD

Za današnjo družbo je značilno upadanje števila mlajših ljudi in naraščanje števila starejših, kar pojmujemo staranje družbe. Življenjska doba se viša iz leta v leto, zato narašča število upokojencev, kar prinaša v družbo nove izzive. V Sloveniji bo delež upokojencev kmalu predstavljal eno četrtno prebivalstva, kar pomeni da starostnikov nikakor ne bi smeli odrivati med socialno izločen del populacije, temveč bi jih bilo potrebno čim bolj uspešno vključiti v družbo. Eno izmed takih možnosti predstavlja izobraževanje v tretjem življenjskem obdobju.

Človek živi aktivno toliko časa, dokler se razvija. Univerza za tretje življenjsko obdobje je namenjena tistim, ki so se poslovili od službe, torej upokojencem. Mnoge zanima veliko stvari, ki se jim v obdobju, ko so še delali, zaradi pomanjkanja časa niso mogli posvetiti. Zdaj lahko to vrzel zapolnijo na univerzi za tretje življenjsko obdobje.

Razmerje med moškimi in ženskami, ki obiskujejo univerzo za tretje življenjsko obdobje je v Sloveniji približno 1: 9 v korist žensk. Ravno zato sem se odločil, da bo tema moje diplomske naloge izobraževanje žensk v tretjem življenjskem obdobju. V diplomski nalogi bom skušal ugotoviti, zakaj je temu tako. Moja teza na to vprašanje je sledeča:

- ◆ Ženske v času zaposlitve opravljajo več neplačanega dela kot moški (gospodinjska dela, skrb za otroke, za starše, za moževe starše,...), po upokojitvi pa so dobile možnost za uresničevanje potreb po izobraževanju, kar jim je bilo prej dostikrat onemogočeno. Tudi moški imajo po upokojitvi več možnosti za uresničevanje potreb po izobraževanju, vendar se raje še naprej posvečajo hobijem, ki so jih imeli pred upokojitvijo. Ženske so v času zaposlitve v povprečju imele manj časa za hobije kot moški.

Diplomska naloga je razdeljena na šest poglavij.

V prvem poglavju bom razložil fenomen starosti in staranja družbe. Definiral bom pojem starosti in jo obravnaval z vidika družbenih vlog. Govoril bom tudi o diskriminaciji starejših.

Drugo poglavje bo govorilo o položaju žensk v družbi. Predstavil bom njihovo podrejenost in skušal najti nekaj odgovorov, zakaj je temu tako.

Tretje poglavje predstavlja osrednje poglavje v diplomski nalogi. Predstavil bom temeljne koncepte izobraževanja starejših, glavne motive zakaj se ljudje odločajo za izobraževanje v tem obdobju in skušal odgovoriti, zakaj se za to odločajo ženske in manj moški.

V četrtem poglavju bom predstavil univerzo za tretje življenjsko obdobje. Najprej bom opredelil kaj sploh je, kje in kako deluje, kaj so njeni cilji ter podal kratek zgodovinski pregled njenega nastajanja.

Peto poglavje je namenjeno empirični raziskavi, ki je bila izvedena med ženskami in moškimi, ki obiskujejo univerzo za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani ali v Velenju. Za raziskavo sem se odločil zato, da bom z večjo gotovostjo potrdil ali ovrgel svojo hipotezo; za dve različni univerzi pa zato, da bom dobljene rezultate primerjal med seboj in ugotavljal morebitne razlike.

V zadnjem poglavju so sklepne ugotovitve in zaključki o izobraževanju žensk v tretjem življenjskem obdobju.

1 STAROST KOT DRUŽBENA VLOGA

1.1 Starost, staranje in družbene vloge

Pri ljudeh nastopajo štiri življenjska obdobja, ki pa niso nujno definirana s kronološko ali biološko starostjo. *"Prvo življenjsko obdobje se nanaša na začetno obdobje v katerem se posameznik pripravlja na življenje odraslih in je zaznamovano z odvisnostjo, socializacijo in šolanjem. Drugo življenjsko obdobje zaznamujejo dogodki in procesi, kot so stopanje na trg dela, gospodinjenje, sklepanje zakonskih ali partnerskih zvez in vzgoja otrok. Tretje življenjsko obdobje nastopi takrat, ko posamezniki izstopajo iz trga dela oziroma se upokojujejo, se jim zmanjšajo družinske in ostale obveznosti in tako lahko neovirano zadovoljujejo osebne ambicije in potrebe. Četrto življenjsko obdobje zaznamuje odvisnost in onemoglost, katera vodi v smrt"* (Petter Laslett, 1989: 11).

V družbi narašča število starejših in upada število mlajših ljudi, zato govorimo o staranju družbe. Med pomembne dejavnike staranja družbe sodijo: nadzorovana nataliteta, podaljšana pričakovana življenjska doba, višji življenjski standard, boljše zdravstvene razmere.

Staranje prebivalstva je eden najpomembnejših družbenih pojavov ob koncu prejšnjega stoletja. Je posledica manjše umrljivosti in podaljšanja življenjske dobe zaradi izboljšanja življenjskih razmer, standarda, zdravstvenih razmer, zmanjševanja rojstev itd. (Hojnik, 1986:1-3).

Starost na eni strani vpliva na družbene razmere, na drugi strani pa je tudi družbeni konstrukt ali družbena vloga. Pod družbeno vlogo razumemo vsa obnašanja, ki jih družba predpisuje določenemu sloju prebivalstva, posameznim poklicem, skupinam in tudi starejšemu prebivalstvu. Zaradi tega se večina posameznikov vede v soglasju s svojo vlogo (Pečjak, 1998: 61).

"Družbene vloge niso nekaj povsem trajnega, se namreč spreminjajo. Posameznik je zmožen izbirati različne vloge glede na različne situacije, v katerih se znajde, jih menjavati in celo tvoriti in oblikovati nove vloge, da se lahko prilagaja novim in drugačnim razmeram ter zahtevam. Različne življenjske spremembe zahtevajo spreminjanje vlog" (Musek, 1999: 237).

S starostjo se spreminjajo in ožijo stiki z drugimi, še posebej, če starejši znova ne vzpostavijo stikov z vrstniki. Po eni razlagi si starejši ljudje želijo živeti v miru, bolj odmaknjeni v svojo notranjost; po drugi razlagi pa je ravno obratno, starejši so srečni in zadovoljni le, dokler so aktivni, dokler imajo občutek, da so koristni in lahko delajo. Novejši podatki pa kažejo, da se pri teh dveh razlagah premalo upoštevajo individualne razlike med ljudmi, saj so nekateri bolj zadovoljni, če se umaknejo pred socialnimi stiki, drugi pa brez njih ne morejo živeti (Požarnik, 1981: 45).

Starejši in upokojenci nista povsem identični kategoriji prebivalstva. Med upokojenci so tudi relativno mlajši ljudje in med starejšimi niso vsi upokojeni. Približno pa se ti dve kategoriji ujemata (Mijoč, 1999). Upokojitev pomeni novo socialno vlogo, drugačen način vedenja, preoblikuje se posameznikov dnevni red, preoblikujejo se odnosi do ljudi (zlasti v družini), poveča se interes za protostčasne dejavnosti, itn. (Požarnik, 1981: 85).

Upokojitev je za mnoge ljudi mejnik, od katerega naprej se začne starost, poleg tega pa upokojitvi prepisujejo različne slabosti (npr. socialna smrt). Nekoč se ljudje niso srečevali s tako velikim problemom, saj so bili stari ljudje v skupnost vključeni in so opravljali različna dela po svojih zmožnostih vse do smrti. Vse to pa se razbije v industrijsko razvitih deželah, kjer se poklicno in družinsko življenje cepita. Tu se srečujemo s problemom upokojitve (Požarnik, 1981: 85).

Prehod in začetek življenja po upokojitvi je eden izmed najbolj stresnih obdobij v življenju. Za nekatere posameznike pa lahko predstavlja začetek srečnega življenja, posebej za tiste, ki niso marali svojega dela in so ga občutili kot breme. Tudi, če imajo ljudje konjičke oziroma pred upokojitvijo niso imeli časa zanje, lahko zanje upokojitev pomeni vstop v prijetnejše življenje. Tu ima pomembno vlogo univerza za tretje življenjsko obdobje, ki lahko posameznikom pomaga nadoknaditi, kar so v življenju zamudili. Seveda pa popolnoma drugače gledajo na upokojitev tisti ljudje, ki so imeli radi svoje delo oziroma so bili pri njem zelo uspešni in jim je delo predstavljalo smisel življenja. Za take ljudi predstavlja upokojitev težko frustracijo, eno izmed najhujših v njihovem življenju. Lahko ji sledi dolgotrajna depresija in upad duševnih funkcij.

Edino zdravilo proti temu so honorarno delo, različni konjički, potovanja, ukvarjanje z vnuki. Ljudje, ki teh možnosti nimajo, težje prenašajo upokojitev. Tem so lahko v veliko pomoč skupine starih ljudi za samopomoč, kjer starejši ljudje organizirajo izlete, se pogovarjajo in emocionalno podpirajo ter si izmenjujejo izkušnje (Pečjak, 1998:73-75).

Obstaja družbena vloga starejših in s seboj prinaša pravila, predpise, dolžnosti. Pečjak navaja družbeno vlogo kot nekaj, kar zajema obnašanja, ki jih družba predpisuje nekemu sloju prebivalstva. Poudari, da je pod močnim vplivom prevladujočih stereotipov. Stari stereotipi vključujejo mnoge lasnosti ljudi, tako fizične kot vedenjske. Starejšim nadalje pripisujejo telesno, duševno, spolno nemoč, slabo duševno stanje, odvisnost od drugih ljudi, slab spomin, konzervativnost, cinizem, egoizem...Pozitivni stereotipi, kot so izkušnost, modrost, so redkejši (Pečjak, 1998).

1.2 Diskriminacija starejših

Diskriminacija po starosti se je začela z nastajanjem industrijske civilizacije. Industrija je potrebovala zdrave, mlade in fizično močne ljudi. V primerjavi s prejšnjo kmetijsko družbo, socialni status starejših v času vzpona industrije, naglo upada. Informacijska družba vedno bolj poudarja intelektualne in psihične sposobnosti ljudi, ustvarjalnost in osebnostne lastnosti. S tem se zlasti pohvalijo starejši ljudje. Naštetega imajo vsekakor več kot mladi v prvi fazi zbiranja svojih izkušenj. Pri nas je še vedno zelo prisotna diskriminacija starejših v družbi, kar je znak za relativno nizko socialno razvitost. *"Ne glede na to kakšne kvalitete in sposobnosti ima človek, če je starejši je avtomatično manj vreden. S takim odnosom do starejših veliko izgublja najprej družba, ker zavrže že doseženo bogastvo "človeških virov" in posamezni ljudje, ker se po upokojitvi v družbi dušijo v neenakopravnih odnosih, postajajo v spričo razmer čustveno in vedenjsko moteni, nesrečni in nato bolni"* (Kranjc, 1999: 38).

Starejši spadajo med socialno izločen del prebivalstva. Pri njih je zadovoljevanje temeljnih psiho-socialnih potreb (potrebe po varnosti, socialni pripadnosti izražanju in sprejemanju čustev, spoštovanju in samospoštovanju, odkrivanju neznanega, estetiki in samopotrjevanju) skrčeno na minimum in pogosto zelo ovirano. Nagel upad socialnega statusa, s tem pa vplivnost v okolju in možnost za delovanje, zelo zmanjšajo možnosti za socialne stike in normalno nadaljevanje življenja tudi po upokojitvi. Šele enakovreden položaj v družbi bi jim

odprl možnosti, da živijo po svojih sposobnostih in željah, in da o svojem življenju odločajo sami, ne pa pavšalne ocene drugih ljudi.

"Že sama beseda pokoj nas spominja, da naj bi bilo to mirno manj dejavno obdobje. Takšna interpretacija pa je popolnoma neprimerna v današnjem času, ko delež starostjo nad petinšestdeset let, vse hitreje narašča. Do leta 2000 bo na svetu živelo več ljudi te starostne skupine, kot pa bo otrok do 14. leta" (Moody, 88, po O'Brein 1992: 87).

V času, ko svet povečuje mladost, zdravje in lepoto, si tudi starejši želijo čim dlje ostati mladi in neodvisni od pomoči drugih. Vendar sprejeti svojo starost in živeti z njo usklajeno, je "zdravo" izhodišče, na katerem temelji spoznanje, da je življenje v vseh obdobjih, torej tudi v starosti smiselno. Ker imajo ženske splošno manj družbene moči kot moški, je biti starejša ženska še slabše kot biti star moški. Socialni status starejših žensk je še nižji od statusa starejših moških. Na staranje družbe se moramo odzvati in primerno pripraviti. Starejši so poleg mladih, žensk in invalidov marginalna skupina. *"Pogosto omenjamo demokratično družbo. Dosežemo jo lahko le, če so vsi državljani enakovredni ljudje in če nihče ni diskriminiran zaradi spola ali starosti, ampak skrbimo za polnomočno življenje vseh ljudi"* (Kranjc, 1992: 6).

2 DRUŽBENI POLOŽAJ ŽENSK

2.1 Izvori neenakega položaja žensk in moških

"Feminilnost predstavlja obnašanja, lastnosti in stališča, ki so značilna za ženske, t.j. ki so tradicionalno prepisana ženskam in jih od njih stereotipno pričakujejo. Maskulinitet pa predstavlja obnašanja, lastnosti in stališča, ki so značilna za moške, ki so moškim tradicionalno pripisana in jih od njih pričakujejo" (Petz, po Kanjuo Mrčela, 1996: 56).

"Za feminilnost (lastnosti kot so: čustvenost, nežnost, intuitivnost, sentimentalnost, mehkužnost, slabost) je še pomembno, da je v družbi nižje vrednotena kot maskulinitet (lastnosti kot so: sposobnost, agresivnost, moč, realnost, racionalnost...)" (Kanjuo Mrčela, 1996: 57).

Manjvredno pozicijo žensk v družbi, ki je (bila) pogojena s stereotipi in predsodki o spolu, lahko po besedah Simone de Beauvoir pripišemo razvoju in delitvi dela med moškimi in ženskami. Avtorica razlaga podrejenost žensk v družbi s pomočjo bioloških razlik med spoloma, ki so povzročile družbene razlike. Po njenem sta bili na začetku dve kategoriji, ki sta težili k skupnemu cilju- preživetju. Ker pa človek bolj kot k ohranjanju vrste strmi k *lastnemu preseganju*, je prišlo med moškimi in žensko do konfliktov in posledično do podrejanja enega od spolov. Ženskam se je zaradi pogostih nosečnosti, napornih in bolečih porodov, dojenja in tudi menstrualnih ciklusov zmanjševala delovna sposobnost in s tem povezan ugled v skupnosti, medtem ko so moški pridobivali na moči in ugledu, ker so upravljali težka dela na polju, odhajali na lov in se spopadali z drugimi hordami. Takšna delitev dela je vodila kasneje v oblikovanje (družbeno determiniranih) spolnih vlog, ki so aktivirale in stopnjevale stereotipe in predsodke o spolu (Beauvoir, 1999: 95-98).

Družbena podoba spolov ima malo skupnega z biološko podobo spolov. Slednja temelji na fiziološkem oz. anatomskem razlikovanju moškega in ženske, medtem ko je družbena definicija spola odraz obstoječega patriarhalnega stanja v družbi, ki je (bil) značilen za večji del družb v vseh zgodovinskih obdobjih. Ta narekuje podrejenost žensk in odvisnost žensk v vseh sferah (javni in zasebni) družbenega življenja. Podrejenost žensk je možno pripisati različnim dejavnikom: stereotipom in predsodkom, družbeni vlogi ženske kot matere in

gospodinje ter družbeni vlogi moškega kot hranilca družine in predstavnika družbenega življenja (Jogan, 1990: 118).

"Klasična androcentrična opredelitev moške vloge je, da je skrbnik družine (in njen predstavnik v javnosti), s čimer je tudi določeno njegovo gospodovanje nad ženo (in otroki). Takšna odločitev je nedvomna bliže interesu moških, saj opravičuje in utrjuje tudi njihov odpor do vključevanja v gospodinjsko in domače delo" (Jogan, 2001: 202).

Mednarodna raziskava vrednot (SJM 1992/1, vpr1.1/b) je pokazala, da je tako za ženske kot moške (v približno izenačenem obsegu) družina postavljena na isto mesto kot delo: za 96,9% je delo zelo ali precej pomembno in za 96,9% žensk ter za 95,5% moških je družina zelo ali precej pomembna.

Vendar po mnenju Joganove (2001), kljub temu da oba spola približno enako ocenjujeta pomembnost družine, privrženost družini različno občutita. Pri ženskah je družina vir nadobremenjenosti, medtem ko pri moških družina pogosto pomeni faktor razbremenjevanja v opravljanju vsakdanjih (življenjsko neizogibnih) opravil. Zaradi razbremenilne vloge družine imajo moški tako več časa za različne izbire drugih dejavnosti, bodisi da gre za prijateljske stike ali politično delovanje (Jogan, 1994: 204).

"Ženske so vsakdanje migrantke med raznimi časi, prostori in habitusi, vsak dan in po večkrat na dan menjavajo realne in simbolne registre, mojstrijo se v spretnostih organizacije, koordinacije in prilagajanja veliko bolj od moških kolegov, tovarišev, prijateljev in partnerjev. Za ženske je to gotovo obremenitev, a je hkrati tudi več kakor to, je izkušnja življenja v dveh svetovih, je dvojna navzočnost" (Švab, po Renner, 2001: 153-154).

Položaj žensk se v zadnjem času vendarle izboljšuje. *"Na podlagi zanesljive empirične evidence torej lahko za sodobne slovenske razmere sklepamo, da se je na ravni definiranja in individualnega sprejemanja vzorcev dopustnega in zelenega delovanja ob tradicionalni androcentrični kulturi že ugneznila in da se postopno uveljavlja androgena kultura, v kateri se vzorci vsakdanjega delovanja ne razvrščajo glede na spol, v kateri ni samoumevnega kopičenja ugodnosti in prednosti na eni (moški) strani in v kateri se pripadnikom obeh spolov omogoča mnogostransko zasebno in javno delovanje. Ni naključje, da takšno usmeritev bolj*

sprejemajo ženske kot moški, saj se z uresničevanjem te usmeritve zmanjšujejo dejanska bremena žensk v zvezi z družino" (Jogan, 1994: 206).

2.2 Socializacija ženske

"Temelj drugačnih realnosti, ki jih danes živijo ženske in moški, niso posledica njihovih bioloških razlik, temveč kulturnih predstav, pričakovanj in zahtev, ki se pripenjajo na te razlike. Učinek patriarhalne in patristične kulture pa je, da imajo nekatere skupine žensk izredno velike težave za pridobitev tistih položajev in možnosti, ki so samoumevne za moške, in da je za veliko žensk socializiranje za tradicionalno žensko vlogo nujnost in ne izbira" (Zaviršek, 1994: 18).

Ženske in moški pridobijo različne izkušnje o samih sebi. Prek opazovanja in indentifikacije z materjo razvijejo deklice močan intuitiven občutek za potrebe drugih ljudi. Kmalu se naučijo, da je pogoj zato, da so ljubljene, skrb za druge in emocionalna razpoložljivost. Nasprotno doživijo dečki takrat, ko se vidijo drugačni od mater, tudi potrebo, da so drugačni od tega, kar se od mater pričakuje. Dečki tako ne razvijejo le podobe večje razumnosti in nezaupanja do žensk, temveč razvijejo tudi emocionalne inhibicije za izražanje čustev. To se lahko pri mnogih kaže kot emocionalna deprivacija moških in emocionalno razdajanje žensk, ki slednje pogosto pripelje v položaj odvisnosti in podrejenosti. Mladi moški, ki svoje emocije bodisi potiskajo in jih nadomestijo z delovanjem v zunanji sferi, bodisi odkrito izražajo svoje konflikte, pogosto izražajo odpor do emocionalne ranljivosti, in pogosteje nadomestijo svoje intrapersonalne konflikte z interpersonalnimi. Ženske pa svoje stiske in strese pogosteje "obrnejo vase" in pogosteje trpijo zaradi pomanjkanja samozavesti (Walker, po Zaviršek, 1994: 21 in 22).

2.3 Dvojna obremenjenost žensk

Z zaposlitvijo se je vloga ženske v gospodinjstvu in družini komaj kaj spremenila-obveznosti povezane z domom, družino in vzgojo otrok so neprimerno bolj prepuščene ženskam. Tega dejstva ne spremeni niti zaposlenost ženske, niti njen morebitni zahtevni položaj. Kljub visoki stopnji zaposlenosti žensk ostaja torej čas, namenjen gospodinjskim opravilom, neenakomerno porazdeljen po spolu. Zaradi družine je ženska, ne samo nadobremenjena,

ampak tudi diskriminirana na trgu plačanega dela. Včasih morajo ženske tudi izbirati med poklicem in družino (Kanjuro Mrčela, 1996: 95).

Tabela 1: **Delitev dela med partnerjema**

	Večinoma Opravljajo moški	Večinoma Opravljajo ženske	Oba Enako
Gospodinjska opravila			
Pranje	1.8	95.7	2.5
Šivanje, likanje	1.3	97.7	1
Kuhanje in priprava obrokov hrane	2.2	90.4	7.3
Čiščenje stanovanja	5.6	83.2	11.2
Vsakodnevni nakupi	18.7	64.2	17.1
Pomivanje posode	4.1	89.2	6.9
Skrb za denarne zadeve (varčevanje, plačevanje računov...)	29.9	34.3	35.8
Manjša popravila v stanovanju in zunaj njega	86.4	9.6	4
Ukvarjanje z otroki			
Nega otrok	2.8	74.8	22.4
Vzgoja otrok	5.4	54.2	40.4
Pomoč pri šolskem delu	13.8	61.0	25.2

Vir: Černič Istenič (1995), po Sociološki, demografski in medicinski vidiki nizke rodnosti v Sloveniji, 1989 (podatkovna baza)

Na osnovi povedanega, lahko zaključimo, da so ženske v Sloveniji v času zaposlitve v povprečju mnogo bolj obremenjene kot moški in imajo manj časa za prostočasne aktivnosti.

3 IZOBRAŽEVANJE STAREJŠIH

3.1 Temeljni koncepti izobraževanja

Po UNESCO je izobraževanje odraslih opredeljeno kot: *"organizirano in nepretrgano poučevanje, namenjeno prinašanju znanja, spretnosti in spodbujanju razumevanja, kar je koristno v vseh dejavnostih življenja odraslih"* (Jarvis, 1990: 105). Ta opredelitev se povezuje s konceptom vseživljenjskega izobraževanja, ki ga UNESCO zagovarja. Z vidika starejših pa je ta opredelitev v mnogočem pomanjkljiva, saj zanemarja nekatere pomembne vidike izobraževanja kot so negovanje medsebojnih odnosov, sporazumevanje in dialog, na katerih izobraževanje starejših temelji. Opredelitev prav tako zanemarja druge cilje izobraževanja, ki so za starejše ključnega pomena: spreminjanje obnašanja in delovanja, ter omogočanje tega, da starejši bolje razumejo sebe in druge.

Richard Piters na primer trdi, da je izobraževanje preveč obsežen pojav, da bi ga bilo mogoče opredeliti. Po njegovem je izobraževanje blizu življenju ljudi (starejših odraslih) in je tako kot življenje samo zahteven in zapleten proces. Procese pa je zelo težko opredeliti v definicijah. V nasprotju z njim pa drugi misleci podajajo mnogovrstne opredelitve. Jarvis izobraževanje opredeljuje v dveh točkah: 1.) izobraževanje je vsako načrtno zaporedje epizod usmerjenih v človeka; to je k njegovemu učenju in razumevanju; 2.) izobraževanje je organizirano učenje iz izkušenj drugih (Jarvis, 1990: 105).

Humanistično naravnani misleci se ne zanimajo za to, kako je izobraževanje organizirano, temveč se bolj osredotočajo na to, kako se posamezni človek uči in predvsem kdo ta človek je. *"Izobraževanje je proces, s katerim hoče človek (sam, v skupini ali v institucionalnem okviru) izboljšati samega sebe ali družbo, v kateri živi"* (Houle, 1976: 8). Taka opredelitev dobro razloži tudi izobraževanje starejših, saj takšno izobraževanje stremi k povečanju in poglobljanju znanja, k boljšanju spretnosti in k pridobivanju novih. Prav posebej pa je namenjeno večanju medsebojne občutljivosti odraslih, posebej še starejših za druge generacije.

Na teoretični ravni prihaja do razlikovanja med učenjem in izobraževanjem. **Izobraževanje** razumemo kot dejavnost, ki razvija razumevanje, moralne vrednote in znanje na vseh

področjih življenja, ne pa tudi znanja in spretnosti usmerjenih v ozko omejene naloge. Smoter izobraževanja je, da posameznikom zagotovimo možnosti, da si pridobijo znanje, ki je potrebno za učenje in sporazumevanje kulture v kateri živijo (Jelenc v Brečko, 1998: 131). **Učenje odraslih** je dejavnost, s katero zreli ljudje, pridobivajo novo znanje, vedenje in spretnosti, razvijajo nova stališča. Prav razvijanje novih stališč je morda izredno pomembno pri izobraževanju starejših. V tem obdobju morajo ljudje poiskati nove življenjske vsebine, na novo pa morajo razviti tudi nekatera stališča. Še posebej tista, ki so v povezavi z njihovim družbenim položajem.

Natančne ločnice med izobraževanjem in učenjem vseeno ni, saj gre v obeh primerih za pridobivanje znanja. Izobraževanje se bolj povezuje s prenašanjem kulture in nanj gledamo kot na institucionalno učenje, kar pomeni, da je izobraževanje del učenja. Učenje pa obsega še več kot izobraževanje, in sicer: prizadevanje, da bi nekaj razumeli in da bi spremenili svoje vedenje (Brečko, 1998:132).

Pomembno je tudi razlikovati med **formalnim** in **neformalnim** učenjem. *"Formalno učenje bi lahko imenovali kar izobraževanje, ker gre za organizirano učenje v šolski situaciji, s hierarhično strukturirano učno situacijo. Z neformalnim učenjem pa mislimo vsako učno dejavnost, ki poteka zunaj izobraževalnega sistema"* (Brečko, 1998: 134).

3.2 Izobraževalna gerontologija

S problematiko starejših se ukvarja **gerontologija** ("geron"-starec, "logēin"-veda), veda, ki obravnava socialne, medicinske in biološke vidike starosti in staranja. Temelje gerontologije sta postavila francoski in ameriški zdravnik Charcot in Nasher v 19. in 20. stoletju. Njen pomen se je spričo povečevanja števila starejših prebivalcev v svetu naglo širil, prav do danes, ko gerontologija velja za socialnomedicinsko znanost 21. stoletja (Acceto, 1987: 9).

Izraz **izobraževalna gerontologija** je prvi uporabil Peterson leta 1976. Izraz se je ohranil v angleškem in španskem jeziku, v francoščini pa ga je nadomestil izraz "izobraževanje tretjega življenjskega obdobja", v nemščini je to področje poimenovano "geragogika"; v Sloveniji pa se je uveljavil izraz "izobraževanje za tretje življenjsko obdobje", da bi se tako poudarilo, da gre za izobraževanje za življenje v tem obdobju človekovega življenja. Peterson je izobraževalno gerontologijo definiral kot: *"...študij in prakso izobraževalnih prizadevanj za stare in starajoče se posameznike in o starih in starajočih se posameznikih. ... (ki) ima tri ločene, čeravno med seboj povezane vidike; 1.) izobraževalna prizadevanja za tiste, ki so srednje starosti ali starejši; 2.) izobraževalna prizadevanja, ki se nanašajo na staranje in starejše in so za splošno in posebno poslušalstvo in 3.) izobraževalna priprava tistih, ki delajo ali se nameravajo ukvarjati s starejšimi poklicno ali pol-poklicno"* (Peterson, 1976 v Findeisen, 1999: 103).

V Unescovem slovarju izobraževanja odraslih je izobraževalna gerontologija opredeljena kot študijsko področje in praksa, kjer se križata izobraževanje odraslih in znanstveno proučevanje starosti in procesa staranja. Na področju starosti in staranja vstopa izobraževanje za starejše odrasle z namenom, da poda informacije ali da spremeni odnos in obnašanje v povezavi s starejšimi, da spremeni javno šolstvo v odnosu do starejših, da zagotovi izobraževanje tistih, ki se poklicno ukvarjajo s starejšimi ali tistih, ki kako drugače delajo na tem polju (Findeisen, 1999: 103).

Glendenning in Battersby z izobraževalno gerontologijo razumeta vse, kar je v zvezi s prakso izobraževanja starejših odraslih. Gre namreč za filozofijo te prakse, vsebino, metodologijo, evalvacijo, za usposabljanje mentorjev in organizatorjev, posebna pozornost pa je po njunem posvečena obsežnemu izobraževanju za starejše odrasle, ki teče na način samo-pomoči.

Povezanost izobraževalne gerontologije, in še posebej povezavo te z izobraževanjem odraslih, pa je preučil Howard Yale McClusky. McClusky pojmuje izobraževanje kot optimistično področje. V njegovih očeh je namreč izobraževanje odraslih takšne narave, da človeka osebno potrdi. Tako tudi izobraževanje odraslih raste iz hipoteze, da bo uspelo narediti življenje starejših udeležencev izobraževanja boljše. Prav tako pa izhaja tudi iz hipoteze, da so starejši sposobni, da se konstruktivno odzovejo na izobraževalne spodbude (Findeisen, 1999:103 in 104).

"Izobraževalna gerontologija se napaja predvsem iz izobraževanja odraslih in gerontologije. Hkrati pa temeljna znanja črpa tudi iz nekaterih drugih ved" (Findeisen, 1999: 104).

Tabela 2: Temeljne vede za znanje s področja izobraževalne gerontologije.

<p>ŠTUDIJSKO PODROČJE</p> <p>&</p> <p>PODPODROČJA</p>	<p>GERONTOLOGIJA</p> <p>Humanistična biomedicina</p> <p>Kognitivna znanost</p>	<p>Socialna gerontologija</p> <p>Industrijska gerontologija</p> <p>Izobraževalna gerontologija</p>	<p>IZOBRAŽEVANJE</p> <p>Izobraževanje odraslih</p>
<p>VEDA KOT PODLAGA za obe študijski področji</p>	<p>Medicina, biologija, sociologija, antropologija, psihologija, politične vede, filozofija, politika, zgodovina, književnost, andragogika</p>		
<p>PRAKSA</p>	<p>Geretrija ne-medicinska terapija Rehabilitacija</p>	<p>Politika Družbeno zagovorništvo</p>	<p>Izobraževanje odraslih</p>

Vir: Walker, J. (1996), Changing concepts of retirement, Ashagate publishing company, Vermont.

3.3 Motivi za izobraževanje

Izobraževanje je danes potreba vseh ljudi ne glede na starost. Če bi se nehalo že pri tridesetih ali štiridesetih letih, ne bi bilo vseživljenjsko. Seveda so se z razvojem, ki je navrgel tudi vseživljenjsko izobraževanje, spremenili tudi cilji izobraževanja. Prej so ljudje mislili, da se izobražujejo samo zaradi poklica, službe, napredovanja pri delu, specializacije, delovnih nalog. Vse je bilo povezano z delom. Vsi drugi cilji vzgoje so bili drugotni. Vseživljenjsko izobraževanje se začne razvijati v informacijski družbi ali družbi znanja, ko se cilji vzgoje pomembno razširijo. Po Lengarдови teoriji permanentnega izobraževanja se pod vplivom sprememb in razvoja ljudi izobražujejo lahko samo sproti, ko se pokažejo potrebe, in si tako razvijejo osebne kompetence za socialne vloge (Kranjc, 1999: 6).

Starejši ljudje čutijo, da se je v njih nabralo veliko izkušenj. Radi bi jih prenesli tako ali drugače na druge ljudi. Zato se usposabljaajo za pisanje (novinarstvo, literatura), učijo se tujih jezikov ali pa bi radi sebe odkrili z izrazno umetnostjo. Na univerzi za tretje življenjsko obdobje so pogosti študijski krožki za slikarstvo, kiparstvo in tuje jezike. Želja po tem, da bi svoje občutke in misli bolje sporočali, jih žene v nadaljnje izobraževanje.

Naslednja težnja starejših, ki tudi pospešuje izobraževanje, je želja, da bi bolje razumeli svet in ljudi okrog sebe. Vpisujejo se v študijske krožke iz zgodovine, umetnostne zgodovine, literature, medosebnih odnosov, informatike, računalništva, mednarodne politike. Zanima jih tudi futurologija: v kateri smeri se razvija naša družba in svet na sploh. Naštete študijske krožke, dobro dopolnjujejo še krožki iz filozofije, življenjskih pogledov in študij vrednot določenega okolja (Findeisen, 1997).

Starejši navadno niso zadovoljni samo z racionalno pridobljenim znanjem. Pri izobraževanju hočejo tudi nekaj doživeti, se prijateljsko navezati na mentorja in druge udeležence. Študij starejšim daje priložnost, da zadovoljujejo svoje primarne psihosocialne potrebe, kot jih opredeljuje Maslow: potrebe po varnosti, socialni pripadnosti, samospoštovanju, odkrivanju neznanega, estetiki in samopotrjevanju (Rendbach, 1994: 36).

"Če zdaj želimo potrebe starejših preučiti v luči različnih obstoječih teorij, se zdi, da boljšega modela, ki bi povezoval starost in potrebe, kot je model Abrahama Maslowa (1982) ni. V

skladu s tem modelom starejši ljudje poskušajo zadostiti fiziološkim potrebam in najti zadovoljstvo. Poskušajo urediti svoje življenje in upravljati z njim, iščejo smisel v svojem življenju...Vrh tega pa spremembe v družinskih vlogah, izgube in družbene obveznosti zahtevajo od starejših, da si poiščejo potrebne informacije, da si pridobijo znanje in spretnosti. Še več, starejši se trudijo, da bi skozi celotno obdobje starosti na ustvarjalni način dosegli samouresničenje." (Findeisen, 1999: 72).

Izobraževanje starejšim med drugim pomaga, da pridejo iz osebne krize po upokojitvi, da se iztrgajo iz socialne izolacije in osamljenosti in da se začnejo med ljudmi spet uveljavljati. Veliko starejših živi v samskih gospodinjstvih ali s partnerjem, tako da so se družinski odnosi skrčili. Študijski krožki se zaradi tesnih medosebnih odnosov spreminjajo v primarne socialne skupine. V njih vladajo tudi čustveni odnosi, navezanost in soodgovornost, podpora in pomoč. Izobraževanje tako osmisli tudi ostalo življenje starejših, kar potrjujejo besede Kranjčeve: *"Med večletno prakso smo večkrat naleteli na pripombe sorodnikov ali prijateljev, da so se, odkar se izobražujejo na univerzi za tretje življenjsko obdobje, tudi osebnostno spremenili, so bolj veseli, samozavestni, spet kujejo načrte in "ne čepijo samo doma"* (Kranjc, 1999: 7).

3.4 Zakaj ženske in ne moški

Ker število ljudi tretjega življenjskega obdobja stalno narašča, so se v svetu pojavile univerze za tretje življenjsko obdobje, ki predstavljajo novo obliko izobraževanja starejših. Prva tovrstna univerza je bila ustanovljena v Franciji leta 1973. Po francoskem vzorcu so kasneje v naslednjih desetletjih ustanovljali podobne univerze po vsej kontinentalni Evropi, Kanadi in ZDA. Vzporedno, z nekaj letnim zamikom, se je uveljavil tudi angleški model, ki se za razliko od francoskega ne naslanja na obstoječe univerze, ampak deluje na principu samopomoči in samozadostnosti. Angleška tradicija se je najprej razširila v Avstralijo in Novo Zelandijo, v zadnjem času pa takšen model univerze vse pogosteje zasledimo tudi v kontinentalni Evropi. Ne glede na tip univerze se za izobraževanje v tem obdobju odločajo predvsem ženske in manj moški. Razlogov za to je več (Williamson, 2000: 50).

Ob začetku tretjega življenjskega obdobja lahko nastopi ena najmočnejših kriz identitete, kar jih človek občuti v življenju. *"To krizo še posebej in še drugače občutijo ženske, za katere je služba ena redkih vstopov v javnost. Moški so v nasprotju z njimi v drugačnem položaju, kajti večino oporišč svoje identitete imajo v javnosti, ženske pa v domačem okolju. Tako je za ženske vstop v izobraževanje za tretje življenjsko obdobje tudi pomemben korak nazaj v javnost"* (Findeisen, 1999: 169).

V povezavi s spremembami v družinskih vlogah, ki prinesejo tudi spremenjene načine zadovoljevanja potreb, teorija spolnih vlog daje za izobraževanje starejših odraslih zanimiva spoznanja. Gutman (1964) je tako v raziskavi različnih kultur odkril, da moški in ženske uberejo nove poti po tistem, ko zaključijo naloge, ki jih zadaje "starševska nuja". Gutman tako poda hipotezo, da se potem, ko otroci zapustijo dom, spolni stereotipi omilijo. Tedaj moškemu ni več treba igrati "uspešneža" in "prodorneža" in posledično se tudi njegove sekundarne potrebe lahko spremenijo. Seveda moški teh vlog ne privzema zaradi otrok, marveč zaradi pritiska družbe nanj. Moški tako lahko izrazi bolj ženske značilnosti in do izraza pridejo njegove potrebe, da skrbi za druge in da je vpleten v medosebni razvoj. Po drugi strani pa lahko ženske privzamejo nekatere, sicer moške vrline kot so socialna samozavest in sposobnost izvrševanja in vodenja, ki so jih pred tem morale potiskati vase (Cooper in Gutmann, 1987: 347).

Takšne vedenjske vzorce starejših žensk gre pojasniti z androgeničnim modelom: "ženske prevzamejo v tretjem življenjskem obdobju bolj aktivne vedenjske vzorce- postanejo podobne moškim, pri moških pa je ravno nasprotno – postanejo bolj "pasivni" (Hojnik - Zupanc, 1999: 87).

Moški se v tretjem življenjskem obdobju težje odločajo za izobraževanje prav zato, ker v javnosti težje, kot v družini, opustijo vlogo "uspešneža" in "prodorneža". Njihova potreba po izobraževanju iz socialnega okolja je namreč tolikšna, da si ne priznajo, da niso več v stari vlogi moškega, ki ima vlogo podvzetnega vodje. Skrb za ugled je ena temeljnih nalog "moške socialne vloge".

Miller (1971) je ugotovil, da se moški težje odločajo za vsebine, ki nosijo v sebi nedoločnost in negotovost, kot so denimo vse dejavnosti v povezavi z umetnostjo. Koncepti in študijski predmeti tega področja so vsi vsaj nekako blizu poznanemu in domačemu ter nagovarjajo človekovo občutljivost; ne gredo po pravilih razuma in po vrstnem redu, ki ga zahodna industrijska civilizacija tako zelo ceni. Tisto, kar ni razumsko, pa je za odrasle moške vseh starostnih obdobjih navadno manj privlačno. Podobno velja za programe za boljše medosebne odnose, ki so namenjeni tudi skrbi za drugega. V takih programih moške najdemo le, če iščejo odgovore za svoj lastni obstoj, le če ustrezajo njihovi potrebi (Findeisen, 1999).

"Vendar pa Friedan (1993) poudari, da se bo z nastopom prihodnjih starostnih kohort marsikaj spremenilo, saj te niso tako zavezane spolnim vlogam v družini. Takrat bo življenje ljudi obeh spolov bogatejše, saj se jim ne bo več treba skrivati za "maskami spola". Tako lahko tudi pričakujemo, da bo v prihodnje več moških udeleženih v izobraževanje starejših odraslih, saj se bodo njihove potrebe in možnosti spremenile" (Findeisen, 1999: 73).

Raziskave so pokazale, da v letih, od kar so se pojavile prve univerze za tretje življenjsko obdobje v svetu, razmerje med ženskami in moškimi na teh univerzah ostaja približno enako, se pravi močno v prid žensk. Raziskava iz leta 1996 je pokazala, da v Veliki Britaniji univerze za tretje življenjsko obdobje obiskuje nekaj več kot tri četrtine žensk od vseh (Midwinter, 1996: 34), kar pa je le malo več, kot so pokazale raziskave v Franciji iz zgodnjih osemdesetih let. V Avstraliji so z raziskavo dvanajstih univerz za tretje življenjsko obdobje prišli do ugotovitve, da je približno osemdeset odstotkov članic žensk. Te ugotovitve so bile potrjene z raziskavo članstva Liverpoolske univerze za tretje življenjsko obdobje v Sydneyu

in z raziskavo šestnajstih takšnih univerz v Novem Južnem Walesu, ki ju je izvedel Williamson v letih 1995 in 1996 (Williamson, 2000: 51).

Najbolj običajne razlage za takšno stanje so predvsem tri. Prva razlaga je ta, da ženske živijo dlje kot moški in tako predstavljajo večji številčni potencial iz katerega črpajo univerze za tretje življenjsko obdobje svoje člane. Čeprav je takšna razlaga statistično neizpodbitna, pa ne razloži, zakaj se starejše ženske vpisujejo na univerze za tretje življenjsko obdobje. Druga najpogostejša razlaga je, da ženske prej zapustijo službo kot moški, navadno zaradi poroke ali drugih družinskih obveznosti. Kratkotrajna participacija žensk v službah je bila morda značilnost obdobja par desetletij nazaj, ampak temu ni več tako. V Veliki Britaniji na primer število zaposlenih starejših žensk od leta 1973 stalno narašča (gre predvsem za zaposlitve s polovičnim delovnim časom), medtem ko število zaposlenih moških v starosti med 55 in 64 letom od tega leta dalje stalno upada (Economic Planning and Advisory Commission, 1996). K temu je potrebno še dodati, da ženske, ki se zgodaj upokojijo, imajo še vedno mnogo domačih oziroma družinskih obveznosti. To zlasti velja za tiste, ki so v tretjem življenjskem obdobju poročene. Čeprav so verjetno ženske v takšnih primerih boljše pripravljene na upokojitev kot moški, saj so že v preteklosti iz različnih razlogov preizkusile "neprostovoljno upokojitev", nov položaj zanje ni nič manj težaven kot za moške (Midwinter, 1996: 35).

Tretja razlaga za neuravnoteženost po spolu na univerzah za tretje življenjsko obdobje se nanaša na zakonski stan pri moških in ženskah v tretjem življenjskem obdobju. "*Za moške, ki so izgubili zakonsko partnerico, iz katerega koli razloga, je veliko verjetneje, da se bodo ponovno poročili kot pa ženske v enakih situacijah*" (Williamson, 2000: 52). Le malo starejših poročenih moških živi družabno življenje, ki ne vključuje njihovih žena. Iz različnih razlogov imajo moški v pokoju manj aktivnosti zunaj doma, kot pa so jih imeli v času zaposlenosti. Starejše ženske, ki so brez partnerjev in živijo same, iščejo družbo izven doma. "*Verjetno ni naključje, da je članstvo univerz za tretje življenjsko obdobje pretežno sestavljeno iz samskih, ločenih žensk in vdov*" (Williamson, 2000: 52).

Raziskava Liverpoolske univerze za tretje življenjsko obdobje v Sydneyu

Raziskovalni projekt pod vodstvom Alana Williamsona so izvedli leta 1995, ki ga je sponzorirala Univerza Western Sydney. V raziskavo so vključili 68 članov Liverpoolske univerze za tretje življenjsko obdobje. Raziskavo so izvedli s pomočjo intervjujev v kombinaciji z dokumentarno raziskovalno metodo. Intervjuje so naredili z 56 člani, in sicer z 41 ženskami in 15 moškimi. Dobljene podatke so obdelali z računalniškim programom SPSSX.

Z analizo intervjujev so prišli do sklepa, da moški in ženske sprejemajo upokožitev in življenje v tretjem življenjskem obdobju različno. Razlogi za to se bolj nanašajo na vzgojo kot pa na sam spol. *"Dokazi kažejo, da je to, kako anketiranci doživljajo tretje življenjsko obdobje, bolj odvisno od tega, kako so bili socializirani v skladu s svojim spolom skozi življenje, kot pa od spola samega po sebi"* (Williamson, 2000: 52). Socializacija spolov, formalno izobraževanje in življenjske izkušnje so izoblikovale njihova osebna nagnjenja in poglede na življenje v tretjem življenjskem obdobju.

Pri analizi teh intervjujev sta v ospredje prišli dve značilnosti: "Moški dojemajo pokoj, kot čas za sprostitev" in "Ženske se počutijo svobodne".

Trditev, da so moški nagnjeni k počivanju v pokoju so bolj pogosto izrazile ženske kot pa moški. Juliet (aktivna članica Liverpoolske univerze za tretje življenjsko obdobje) je na primer izjavila: *"Mislim, da moški niso preveč navdušeni, da bi nadaljevali z izobraževanjem...Kot sem že rekla, po upokožitvi si želijo predvsem počivati in ostati doma, morda malo vrtnariti ter obiskovati gostilne in podobno...Za mojega moža bi bilo čudovito, če bi se nam priključil, ampak on si želi le posedati doma, gledati televizijo in malo vrtnariti"*. Takšni izjavi so pritrdili tudi nekateri moški, ki so bili v svoji preteklosti aktivni in so se zanimali še za druge stvari kot le za službo in družino ter so uživali pri učenju. Eden izmed teh (Brian) se je postavil v bran tistih, ki si želijo samo počitka in izjavil: *"Moški večino časa preživi v stran od svojega doma, v službi, da bi lahko preživel svojo družino. Ko se upokoji si želi sprostiti in preživeti večino časa doma. Prej je doma bival le navidezno, večinoma samo ponoči, ko je spal in med vikendom, ko pa je večinoma popravljal in prestavljal stvari v hiši in okoli nje. Njegov način sprostitve je vezan na postopanje okoli hiše. Nima potrebe, da bi zapustil svoj dom."*

Mnoge ženske, ki so bile intervjuvane, tretje življenjsko obdobje doživljajo v smislu velike svobode. *"Občutim, da sem zamudila veliko in sedaj je čas, da nadoknadim izgubljeno. Sedaj je čas zame"*, je izjavila ena izmed njih. Druga intervjuvanka Martha je izjavila podobno: *"Mislim, da je sedaj čas za sebičnosti, zato ker je to moj čas...Bolj je pomemben zame. To sem jaz. Nisem več nekomu mama, skrbnica, gospodinja..."* (Williamson, 2000).

Teorija razvoja ega in preference v stilu učenja

Teorije razvoja se uporabljajo za pojasnjevanje individualnih razlik med ljudmi vseh starosti in je lahko tudi koristna pri raziskovanju podobnosti in razlik pri starejših ljudeh. Najbolj pomembna in tudi uporabna za raziskovanje te teme je Loevingerjeva teorija razvoja ega. Po Loevingerju razvoj ega ni individualen aspekt osebnosti, ampak je glavna značilnost posameznika, ki vključuje značilnosti razvoja karakterja, moralnega razvoja, kognitivne kompleksnosti in zmožnosti medosebnih odnosov. Razvoj ega je proces kontinuuma tranzicije med stopnjami, ki so rangirane od enostavnega k kompleksnemu. Stopnje odsevajo individualne odzive in obnašanje na situacije v okolju na katerikoli točki posameznikovega razvoja. Po tej teoriji se posameznik razvija skozi osem stopenj. Začetna stopnja v času jaslic se imenuje simbiotična, sledita impulzivna in samozaščitniška stopnja v času otroštva, nato sledita srednji stopnji konformizem in konsistentnost ter na koncu stopnje zrelosti (individualna, avtonomna in integritativna stopnja) (Tennat, 1990: 228).

Glede na to, da obstajajo precejšnje razlike pri dejavnostih in občutenju tretjega življenjskega obdobja med ženskami in moškimi v tretjem življenjskem obdobju, bi lahko pričakovali, da je stopnja razvoja ega v tem obdobju odvisna od spola. Takšno vprašanje sta si postavila Janet E. Turluck in Bradley C. Courtenay, ko sta raziskovala vpliv spola, starosti in izobrazbe na stopnjo razvoja ega. V vzorec raziskovanja sta vključila 159 starejših odraslih iz severno – zahodne Georgie v ZDA. Rezultati so pokazali, da starejše ženske in moški dosegajo podobno stopnjo razvoja ega, kar pomeni, da spol ne vpliva na razvoj ega v tretjem življenjskem obdobju. Prav tako se je pokazalo, da tudi starost nima pomembnega vpliva, kar pa ne velja za stopnjo izobrazbe. Stopnja izobrazbe ima odločilen vpliv na razvoj ega tudi v zrelejših letih (Truluck in Courtenay: 2002).

Do podobnih zaključkov sta prišla, ko sta proučevala preference v stilu učenja med starejšimi odraslimi. V svojo raziskavo sta vključila 172 starejših iz Georgie v ZDA. Ugotovila sta, da prav tako kot stopnja izobrazbe, spol na stil učenja nima pomembnega vpliva. Še največ razlik, čeprav ne velike, sta opazila pri različnih starostnih skupinah. V starostni skupini od 55. do 65. leta je najbolj priljubljen učni stil prilagajanja (intuitivno in izkustveno učenje), v skupini od 66. do 74. leta starosti divergentni stil (intuitivno učenje in učenje z opazovanje) in starostni skupini nad 75 let starosti učni stil asimilacije (miselno učenje in učenje z opazovanjem) (Truluck in Courtenay: 1999).

4 UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE V SLOVENIJI

4.1 Predstavitev

Univerza za tretje življenjsko obdobje je sekcija "Društva za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje", ki je nevladna, neprofitna in prostovoljska organizacija z jasnim javnim poslanstvom.

Društvo ima poleg Univerze za tretje življenjsko obdobje še naslednje sekcije:

- Izobraževanje mentorjev,
- Razvojno-raziskovalno delo,
- "Upokojenski servis",
- Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje

Slovenska *univerza za tretje življenjsko obdobje* poleg izobraževanja in svetovanja vodi tudi javno kampanjo za razumevanje in spremembo položaja starejših in najpogosteje predstavlja slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje v tujini (denimo pri Združenih narodih, v Zvezi evropskih univerz za tretje življenjsko obdobje v Ulmu, itd.). To vlogo ima že od leta 1986, ko je v Sloveniji uvedla koncept Univerze za tretje življenjsko obdobje in ga pričela raziskovalno spremljati, ustanavljati nove univerze za tretje življenjsko obdobje v Sloveniji in nekdanji Jugoslaviji, hkrati pa razvijati tudi izobraževalne programe in vzporedne programe socialnega varstva starejših. Ta sekcija je namenjena tudi ozaveščanju javnosti, ima pa tudi posvetovalno vlogo za javne organe oblasti.

Univerza za tretje življenjsko obdobje je najpomembnejša in najstarejša sekcija Društva za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje. Njena temeljna enota so študijske skupine oz. študijski krožki. Študijski krožek vodi mentor, ob njem pa še animator, to je odgovorni študent v študijskem krožku. Poleg njiju pa pri delovanju študijskega krožka sodelujejo še vsi drugi člani krožka.

Odgovorni animator skrbi za zbiranje zamisli za delovanje študijskega krožka, predlaga lahko programske vsebine, načine evalvacije, zbira zamisli vseh članov krožka o ob-študijskih dejavnostih (denimo obiski strokovnjakov, ogledi razstav, študijska potovanja, raziskovanje,

itd.). Animator tudi povezuje svojo študijsko skupino s sedežem univerze. Članom svoje skupine posreduje obvestila in razlago o dejavnostih univerze in novostih.

Študijski krožki se občasno povezujejo med seboj, kadar gre za interdisciplinarne programe ali kadar je študijski krožek problemski; problem pa ima več različnih vidikov, ki jih je najbolje obdelati v dveh ali treh študijskih krožkih hkrati.

Univerza za tretje življenjsko obdobje oziroma njeni slušatelji se povezujejo tudi s slušatelji drugih univerz po Sloveniji in v tujini v pripravi nekaterih skupnih študijskih dejavnosti (časopisi, zborniki, študijska potovanja, poletna univerza na Cresu, itd.).

Pomembno vlogo na Univerzi za tretje življenjsko obdobje imajo tudi tisti slušatelji, ki na sedežu univerze delajo prostovoljno, pa tudi vodstvo univerze, ki svoje delo prav tako opravlja v veliki meri prostovoljno.

Brez obsežnega prostovoljnega dela in spoštovanja temeljnih načel delovanja Univerze za tretje življenjsko obdobje ne bi bilo.

4.2 Zgodovina

Zamisel o Univerzi za tretje življenjsko obdobje se je, tako kot večina zamisli, rojevala pod različnimi vplivi. Izobraževanje starejših odraslih je bilo v Kanadi dokaj razvito že v šestdesetih letih. V Franciji, kot sem že omenil, je leta 1973 Pierre Vellas, profesor mednarodnega prava na Pravni fakulteti v Toulousu, ustanovil prvo tovrstno univerzo. Že naslednje leto pa so z odločitvijo francoske vlade in pomočjo lokalne oblasti nastale podobne univerze v 63 francoskih mestih.

Leta 1984 je Dušana Findeisen, takrat profesorica francoščine, pod tem vplivom in vplivom lastnih želja in zamisli v Centru za tuje jezike v Ljubljani razvila prve eksperimentalne izobraževalne programe, jih raziskovalno spremljala ter pridobila prvih šest slušateljev. Ti so si skupaj z njo prizadevali za ustanovitev slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje.

Ana Krajnc, profesorica andragogike s Filozofske fakultete v Ljubljani, je dolgo pestovala zamisel in tako leta 1986 v Andragoškem društvu Slovenije uradno ustanovila prvo univerzo za tretje življenjsko obdobje v Sloveniji in tedanji Jugoslaviji. Enajst let je univerza delovala kot sekcija Andragoškega društva Slovenije. Dandanes deluje Univerza za tretje življenjsko obdobje v sklopu samostojnega društva.

Pred njihovim začetkom in vzporedno s prvimi študijskimi krožki (francoski jezik, novinarstvo, književnost, novosti v svetu, keramika in slikarstvo) in prvimi prostovoljnimi mentorji (profesorica tujih jezikov Dušana Findeisen, novinar Dušan Rebolj, profesorica primerjalne književnosti Darja Fras, andragoginja Darja Zorc, profesorica filozofije Jožica Grum, slikar Izidor Urbančič) sta Ana Krajnc in Dušana Findeisen vodili seminarje za prihodnje mentorje univerz za tretje življenjsko obdobje v Sloveniji in tedanji Jugoslaviji. Izobraževanje za mentorje je postalo tradicionalno. Delo je univerza za tretje življenjsko obdobje raziskovalno spremljala in postopoma je nastal koncept izobraževanja starejših odraslih pri nas. Nastanek in razvoj univerze so spremljale številne raziskave, diplomske in magistrske naloge ter prva doktorska disertacija s tega področja pri nas.

Univerza je leta 1995 pripomogla tudi k ustanovitvi Evropske zveze univerz za tretje življenjsko obdobje pri Univerzi v Ulmu in postala njena članica. Leta 1989 andragoginja

Alijana Šantej razvije koncept izobraževalnega turizma. Razvoj univerze za tretje življenjsko obdobje je spremljala javna kampanja za spreminjanje stališč do izobraževanja starejših in odraslih nasploh ter družbenega položaja starejših.

Prvi cilji univerze so bili: vseživljenjsko izobraževanje, spreminjanje pogleda na vlogo posameznika v izobraževanju, uvajanje drugačnih metod s poudarkom na dialoškem učenju. Univerza je želela v izobraževanje vrniti kulturo, odkrivanje samopodobe posameznikov in naroda. Pomemben cilj je bila tudi vključitev starejših odraslih v družbeni in ekonomski razvoj.

V Sloveniji trenutno deluje 24 univerz za tretje življenjsko obdobje. Te univerze se nahajajo v: Ljubljani, Velenju, Novi Gorici, Kranju, Celju, Domžalah, Črnomlju, Kopru, Krškem, Murski Soboti, Mariboru, Ajdovščini, Ilirski Bistrici, Trebnjem, Jesenicah, Trbovljah, Piranu, Ptujju, Kočevju, Novem Mestu, Žalcu, Trziču in Ravnah na Koroškem.

Tudi v Sloveniji na univerzah za tretje življenjsko obdobje prevladujejo ženske, kar bom dokumentiral s podatki v naslednjem poglavju. Ponekod v zahodnih industrijskih državah bi razloge za takšno stanje lahko iskali v drugačnih načinih dela in zaposlovanja (polovični delovni čas,...), pri nas pa temu ni tako, saj so ženske enako kot moški v večini polno zaposlene. Res pa je, da se v povprečju prav tako kot v zahodnih industrijskih državah prej upokojujejo in so po drugi strani, kakor kažejo raziskave, družbeno nadobremenjene. Potem takem lahko sklepamo, da so razlogi za večje število žensk na tovrstnih univerzah verjetno podobni kot v zahodnih industrijskih državah.

5 RAZISKAVA

5.1 Predstavitev univerz za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani in v Velenju

Raziskavo sem izvedel na dveh univerzah za tretje življenjsko obdobje, na univerzi v Ljubljani in na univerzi v Velenju. Ljubljanska univerza je najstarejša univerza na tem področju (kot sem že omenil, uradno deluje od leta 1986) v Sloveniji in je največja; v letu 2002/2003 se je 225 študijskih krožkov udeležilo 2841 slušateljev (92,4% žensk in 7,6% moških). Druga najstarejša univerza za tretje življenjsko obdobje na slovenskem pa je velenjska, ki je bila ustanovljena le nekaj mesecev za ljubljansko, a je dosti manjša. V šolskem letu 2002/2003 jo je obiskalo 620 (83,1% žensk in 16,9% moških) slušateljev vključenih v 50 študijskih krožkov. Na ljubljanski univerzi je v lanskem letu delovalo 96 mentorjev (80,2% žensk in 19,8% moških), na velenjski univerzi pa 32 mentorjev (68,7 žensk in 31,3%).

Podatki Univerze za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani

Financiranje (poročilo za študijsko leto 2002/2003):

1. Prispevki slušateljev	47,3%
2. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport	22,5%
3. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve	2,6%
4. Socialna zbornica Slovenije	2,3%
5. Mestna občina Ljubljana	21,5%
6. Sponzorji, donatorji	3,8%
<hr/>	
SKUPAJ	100,0%

Vsaj dve delovni mesti pokrivajo s prostovoljnim delom: eno delovno mesto strokovnega sodelavca pokrivajo s prostovoljnim delovanjem člani Upravnega odbora društva in slušatelji, ki prostovoljno delujejo na sedežu društva (Univerze za tretje življenjsko obdobje). Eno delovno mesto pa pokrivajo animatorji študijskih skupin, le-teh je bilo v lanskem študijskem letu 225. Vseh 225 animatorjev deluje prostovoljno.

Animator je izbrani slušatelj v študijski skupini, ki skrbi za samoorganizacijo dela in življenja v skupini, animira člane skupine o dogajanjih v lokalnem okolju, spodbuja razvoj samopomoči med člani skupine, je vezni člen med člani skupine in mentorjem, skrbi za povezavo z ostalimi skupinami ter za koordinacijo med skupino in vodstvom univerze, skrbi za razvoj obštudijskih dejavnosti, učnih izdelkov, itd... Brez animatorja skupina na univerzi za tretje življenjsko obdobje ne more obstajati in delovati. Študijskih skupin je bilo lansko leto na univerzi 225 in toliko je animatorjev oz. še več, saj se v večjih skupinah ta vloga porazdeli med dva ali tri člane. Animatorstvo je prostovoljno delo. Ta vloga se načeloma vsako leto v posamezni skupini izmenjuje, tako da so slej ko prej animatorji prostovoljci vsi člani skupine oz. vsi člani univerze, ki na tak način prispevajo k delovanju in življenju svoje univerze.

Podatki Univerze za tretje življenjsko obdobje v Velenju

Financiranje (poročilo za študijsko leto 2002/2003):

1. Prispevki slušateljev	43,5%
• članarina (14,7%)	
• prispevki za krožke (28,8%)	
2. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport	12,3%
3. Zavod RS za zaposlovanje (razpisi)	16,9%
4. Mestna občina Velenje	7,6%
5. Sponzorji, donatorji	17,2%
6. Lastne storitve, izdelki	2,5%
<hr/>	
SKUPAJ	100%

V šolskem letu 2002/2003 je univerza imela 37 animatorjev.

5.2 Metodološka izhodišča in predpostavke

5.2.1 Metoda zbiranja podatkov

Odločil sem se, da za metodo zbiranje podatkov uporabim metodo anketiranja v kombinaciji z intervjujem.

5.2.1.1 Anketa

5.2.1.1.1 Sestava in struktura vprašalnika

V anketi je bil uporabljen vprašalnik zaprtega tipa, ki omogoča izbiro med danimi odgovori. Izjema je le 1. vprašanje, kjer so anketiranci vpisali letnico rojstva. Pri 9 in 16 vprašanju, je bilo poleg naštetih odgovorov možno obkrožiti odgovor "drugo", kjer so lahko anketiranci sami dopisali odgovor. Pri vseh vprašanjih je bil možen en odgovor, razen pri 5. vprašanju, kjer so anketiranci imeli možnost izbrati več odgovorov. To je vprašanje, ki sprašuje po najpomembnejšem razlogu oz. najpomembnejših razlogih za vpis na univerzo za tretje življenjsko obdobje. Vprašalnik je zajemal 16 vprašanj.

5.2.1.1.2 Izvedba anketiranja

Anketiranje sem opravil med 14. marcem (ko sem prvič razdelil anketne liste) in 20. novembru 2003 (ko sem dobil zadnje izpolnjene anketne liste). Anketiranje sem izvajal v prostorih Ljubljanske in Velenjske univerze za tretje življenjsko obdobje. Najprej sem navezal osebni stik s posameznimi mentorji študijskih krožkov in se nato dogovoril za obisk pouka, kjer sem osebno razdelil anketne liste med slušatelje posamezne skupine. Anketiral sem ženske in moške. Pojasnil sem jim tudi namen moje raziskave ter razložil način reševanja. Odziv slušateljev je bil zelo dober, saj so bili vsi pripravljeni sodelovati. Nekaj anketnih listov nisem razdelil osebno, ampak so jih namesto mene razdelili posamezni mentorji in mi jih rešene poslali po pošti ali izročili osebno. Anketa je zajela 160 slušateljev univerze za tretje življenjsko obdobje (83 v Velenju in 77 v Ljubljani), od tega 120 žensk (63 v Velenju in 57 v Ljubljani) ter 40 moških (20 v Velenju in 20 v Ljubljani). Anketa je potekala anonimno.

5.2.1.1.3 Obdelava podatkov

Podatke, ki sem jih pridobil s pisnim anketiranjem, sem obdelal z računalniškim programom SPSS in z Microsoft Excelom.

5.2.1.1.4 Predstavitev rezultatov pisnega anketiranja

Opis vzorca

V vzorec raziskave sem zajel 120 žensk (63 na Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Velenju in 57 na Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani) in 40 moških (20 v Velenju in 20 v Ljubljani).

Značilnost populacije

Skupna povprečna starost anketirancev je bila 65,1 let, od tega 65,3 let pri ženskah in 64,4 pri moških. Največ anketirancev je bilo poročenih in sicer 66,9% (58,3% žensk in 92,5% moških), neporočenih je bilo 33,1%, od tega 41,7% žensk (16,7% vdov, 8,3% ločenih in 16,7% nikoli poročenih) in 7,5% moških (vseh 7,5% ni bilo nikoli poročenih). Povprečno število otrok, ki so jih imeli anketiranci je bilo 1,53 za ženske in 1,73 za moške (skupno povprečje je znašalo 1,58). Po izobrazbeni strukturi je 48,8% imelo fakultetno izobrazbo (47,5% žensk in 52,5% moških), 51,3% je imelo narejeno srednjo šolo ali manj (52,5% žensk in 47% moških)¹.

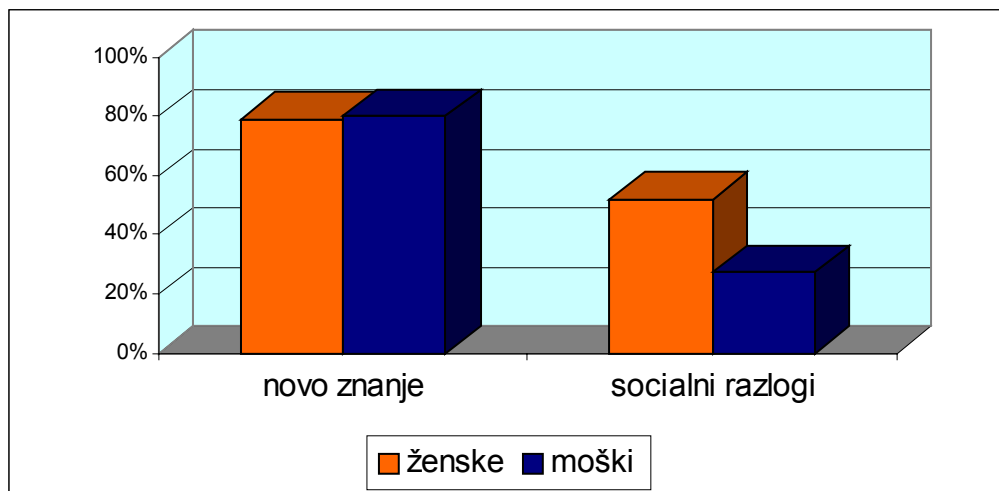
¹ Zaradi boljše preglednosti in lažje statistične obdelave sem a) osnovno, b) poklicno in c) štiriletno srednjo šolo združil v kategorijo "srednja šola"; d) višja, e) visoka in f) magisterij, doktorat združil v kategorijo "fakultetna izobrazba" – glej priloga B (Anketni list).

Rezultati raziskave

Na vprašanje o razlogih za vpis na univerzo za tretje življenjsko obdobje je razlog **pridobitev novega znanja** izbralo 65,6% vseh anketiranih, od tega 65,0% žensk in 65,8% moških; razlog **poglobljanje nepoklicnega zanimanja** je navedlo 29,4% (30,0% žensk in 27,5% moških); zaradi razloga osebnotne rasti in dviga samozavesti se je odločilo 20,6% anketiranih (24,4% žensk in 10,0% moških); razlog **nadomestitve delovnega mesta** je izbralo 3,8% vseh anketiranih, samo pri ženskah se je zaradi tega razloga za vpis na univerzo odločilo 5,0%, medtem ko noben moški ni izbral tega razloga (0%); razlog **vzpostavljanje novih stikov** je navedlo 35,0% odstotkov (41,7% žensk in 15,0% moških); **občutek osamljenosti** je kot razlog navedlo 8,3 % (pri ženskah je ta razlog izbralo 8,3%, pri moških nihče ni izbral tega razloga – 0%); razlog **zapolnitve prostega časa** je izbralo 17,5%, od tega 20,8% žensk in 7,5% moških.

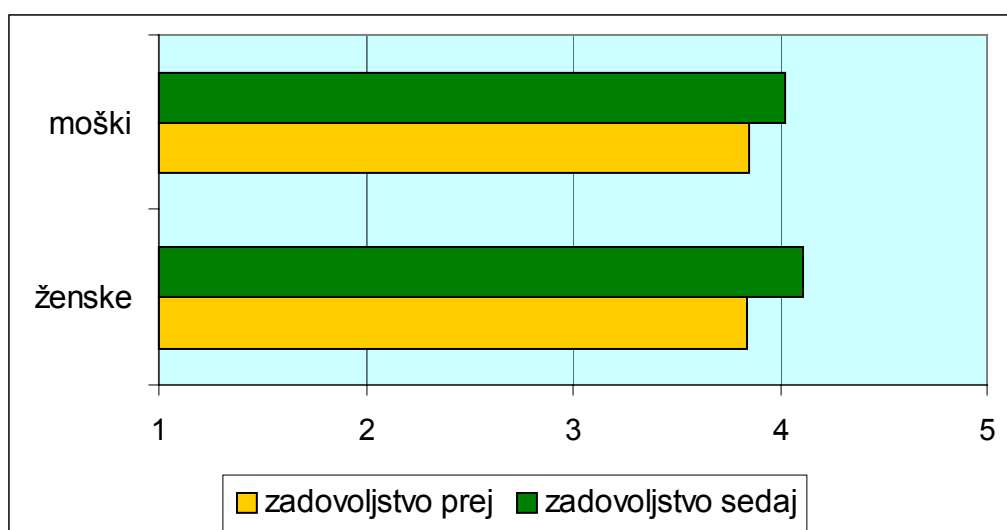
Zaradi boljše preglednosti in zaradi tega, ker se za nekatere razloge ni odločil nihče izmed moške populacije anketiranih, sem posamezne razloge združil v dve kategoriji. Prvo kategorijo sem imenoval razlogi "**novo znanje**", drugo kategorijo pa "**socialni razlogi**". Pod prvo kategorijo sem štel razloga **pridobitev novega znanja** in **poglobljanje nepoklicnega zanimanja**, pod drugo kategorijo pa razloge **osebnotna rast in dvig samozavesti, nadomestitve delovnega mesta, vzpostavitev novih stikov, občutek osamljenosti** in razlog **zapolnitev prostega časa**. Razlog "**novo znanje**" je izbralo 79,4% anketiranih, od tega 79,2% žensk in 80,0% moških, "**socialne razloge**" je navedlo 46,3% (52,5% žensk in 27,5% moških).

Graf 1: Razlogi za vpis na univerzo za tretje življenjsko obdobje

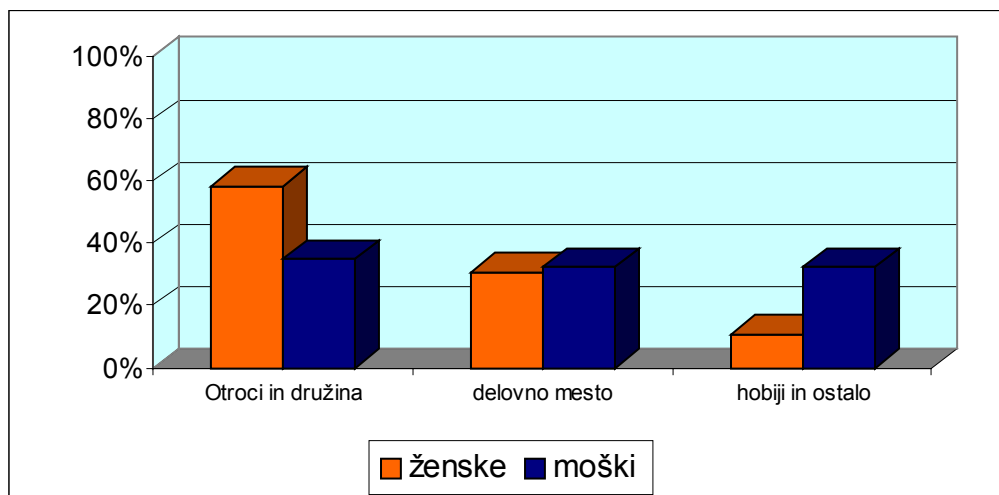
Zadovoljstvu o uspešnosti v službi so na skali od 1 do 5 (1 – zelo nezadovoljen/-na, 2 – zelo zadovoljen/-na) ženske dale povprečno oceno 3,93, moški pa 3,83. Na vprašanje kako so bili zadovoljni s svojim življenjem pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje so ženske na skali ocenile s povprečno oceno 3,84 ter moški z oceno 3,85. Zadovoljstvo nad zasebnim življenjem po vpisu na univerzo za tretje življenjsko obdobje je bilo ocenjeno v povprečju z oceno 4,11 s strani žensk in z oceno 4,02 s strani moških.

Graf 2: Zadovoljstvo z življenjem pred in po vpisu na univerzo za tretje življenjsko obdobje

Na vprašanje kateremu področju so pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje posvetili največ energije je 58,3% žensk in 35,0% moških odgovorilo, da otrokom in družini; 30,8% žensk in 32,5% moških je največ energije posvetilo karieri ali delovnem mestu; 10,8% žensk ter 32,5% moških je odgovorilo, da so največ energije posvetili hobijem ali drugim dejavnostim.²

Graf 3: Posvečanje energije in časa

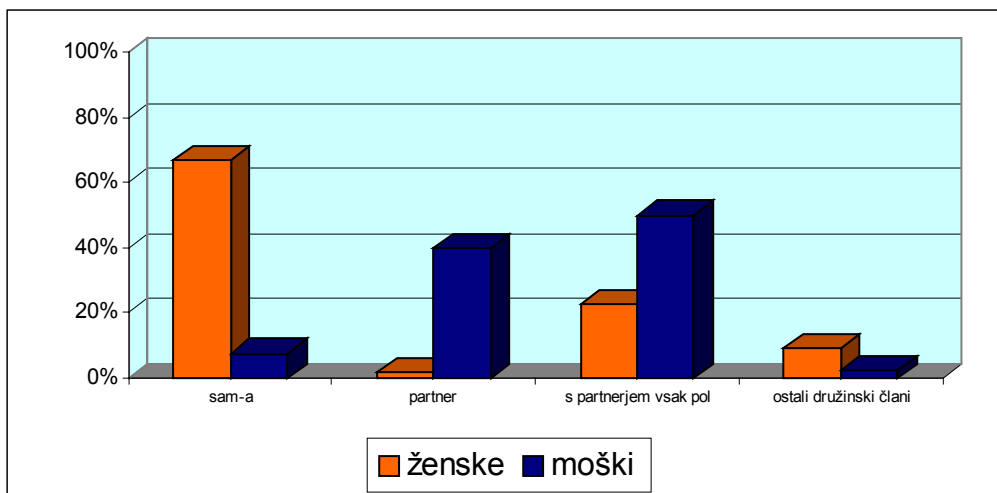

Ženske so v 65,0% odgovorile, da so ves čas zaposlitve bile na delovnem mestu, ki je ustrezal njihovi izobrazbi. Moški so bili v 70% svoje zaposlitve na delovnem mestu, ki je ustrezal njihovi izobrazbi. Večino časa svoje zaposlitve je bilo na delovnem mestu, ki je ustrezalo njihovi izobrazbi, 29,2% žensk in 20% moških; manjšino časa je bilo 5,0% žensk in 10,0% moških ter nikoli 0,8% žensk in nobeden moški.

Na vprašanje kdo je opravljal največ gospodinjskega dela pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje, je 66,7% žensk in 7,5% moških odgovorilo, da so ga opravljale same oziroma sami; 1,7% žensk in 40,0% moških je odgovorilo, da je največ gospodinjskega dela opravljal partner; 22,5% žensk in 50% moških je odgovorilo, da sta si s partnerjem gospodinjska opravila delila na pol; pri 9,2% žensk in 2,5% moških so večino gospodinjskega dela opravili ostali člani.

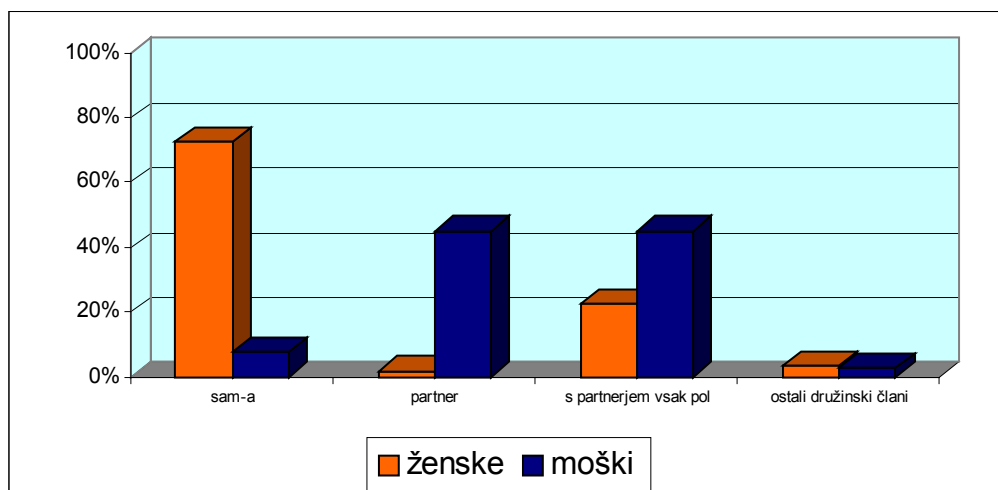
² Zaradi boljše preglednosti sem d) hobije in e) drugo obravnaval skupaj, ker so anketiranci pod drugo v večini primerov vpisovali dejavnosti, ki bi jih lahko šteli med hobije – glej priloga B (Anketni list) in priloga C (SPSS analiza).

Graf 4: Delitev gospodinjskega dela pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje

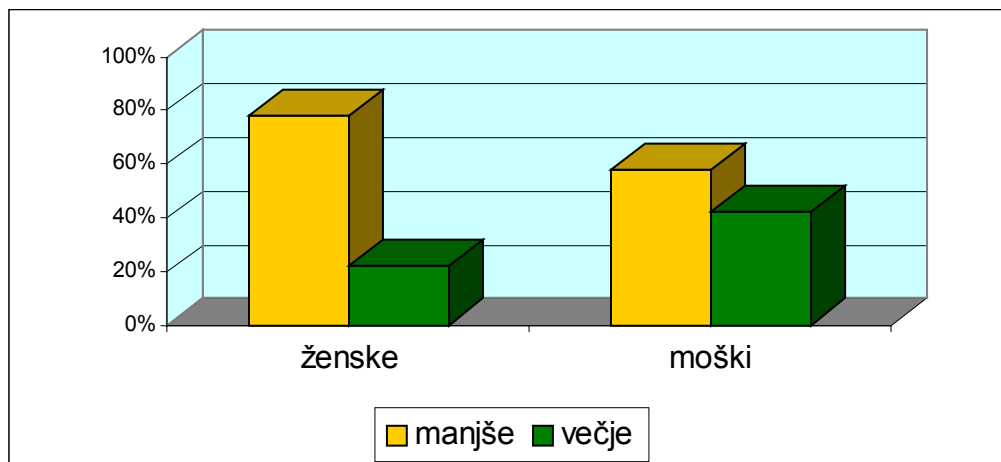
Na vprašanje kdo opravlja največ gospodinjskega dela sedaj, je 72,5% žensk in 7,5% moških odgovorilo, da so ga opravljale same oziroma sami; 1,7% žensk in 45,0% moških je odgovorilo, da je največ gospodinjskega dela opravljal partner; 22,5% žensk in 45% moških je odgovorilo, da sta si s partnerjem gospodinjska opravila delila na pol; pri 3,3% žensk in 2,5% moških so večino gospodinjskega dela opravili ostali člani.

Graf 5: Delitev gospodinjskega dela sedaj

Na vprašanje kakšne so njihove obveznosti glede na preteklost je 73,1% žensk in 57,5% moških odgovorilo, da so manjše ter 26,6% žensk in 42,5% moških, da so večje.

Graf 6: Obveznosti glede na preteklost

Osnovnošolsko, srednješolsko ali univerzitetno izobraževanje je prekinilo 21,7% žensk in 17,5% moških.

Preverjanje hipoteze in interpretacija ostalih rezultatov

Hipoteza:

- ◆ Ženske v času zaposlitve opravljajo več neplačanega dela kot moški (gospodinjska dela, skrb za otroke, za starše, za moževe starše,...), po upokojitvi pa so dobile možnost za uresničevanje potreb po izobraževanju, kar jim je bilo prej dostikrat onemogočeno. Tudi moški imajo po upokojitvi več možnosti za uresničevanje potreb po izobraževanju, vendar se raje še naprej posvečajo hobijem, ki so jih imeli pred upokojitvijo. Ženske so v času zaposlitve v povprečju imele manj časa za hobije kot moški.

Za preverjanje hipoteze so ključni rezultati 9. vprašanja, ko sem spraševal kateremu področju so posvetili največ časa in energije pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje, 11. in 12. vprašanja, ko sem spraševal, kdo je opravljal največ gospodinjskega dela pred in po vpisu na univerzo za tretje življenjsko obdobje ter 13. vprašanje o razmerju med obveznostmi danes glede na preteklost.

Glede na rezultate lahko ugotovimo, da so ženske iz vzorca v času zaposlitve opravljale več neplačanega dela kot moški, saj je kar 66,7% žensk in le 7,5% moških odgovorilo, da so

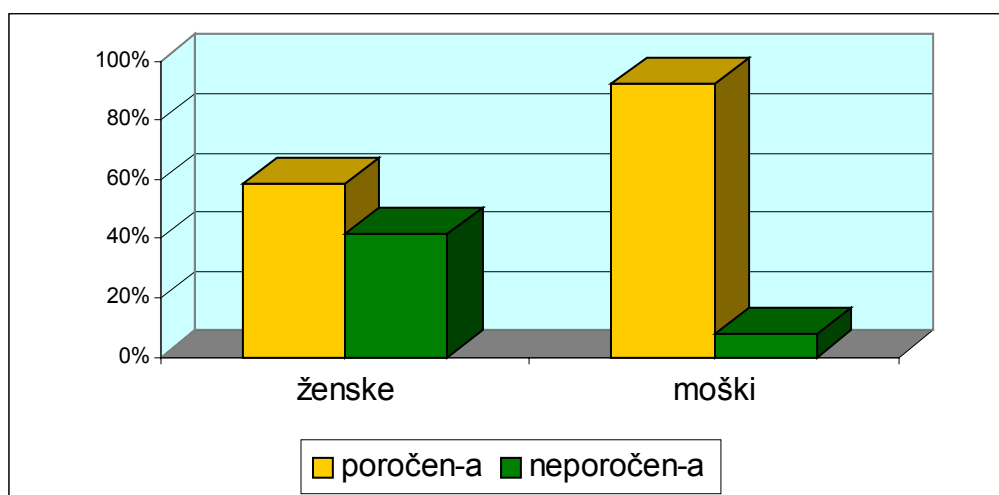
največ gospodinjskega dela pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje opravile same oziroma sami. Rezultati kažejo, da so moški, ki obiskujejo univerzo za tretje življenjsko obdobje, več sodelovali pri gospodinjskih opravilih od ostalih, saj so v 50% odgovorili, da sta si s partnerjem gospodinjsko delo razdelila na pol, medtem ko so ženske tako odgovorile le v 22,5%. Res je, da so skoraj enaki rezultati odgovorov na vprašanje kdo največ gospodinjskega dela opravi sedaj, kar kaže, da se razmerje pri opravljanju gospodinjskega dela ne spreminja. Pokazalo se je, da kdor je pred upokojitvijo večino gospodinjskega dela opravil sam, ga še tudi naprej večino opravi sam in v zvezah kjer se je delo delilo, se še naprej deli. Razlike nastopijo le v primeru smrti enega izmed zakoncev ali razveze. Po drugi strani pa je kar 73,1% žensk odgovorilo, da imajo sedaj manjše obveznosti kot v preteklosti in samo 22,6 %, da imajo večje obveznosti. Pri moških so razlike precej manjše in sicer 57,5 %, da imajo manjše in 42,5%, da imajo večje. To potrjuje, da so ženske iz vzorca v povprečju bolj razbremenjene v tretjem življenjskem obdobju glede na preteklost, kakor moški.

Na vprašanje kateremu področju so pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje posvetili največ energije je 58,3% žensk in 35,0% moških odgovorilo, da otrokom in družini, iz česar lahko sklepamo, da so se ženske v povprečju bolj posvečale vzgoji in ostalim obveznostim, kakor moški. Po drugi strani, pa lahko na podlagi rezultatov ugotovimo, da so moški v povprečju (32,5 %) pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje več časa in energije posvečali hobijem in podobnim dejavnostim kakor ženske (10,8 %). Na tej podlagi, lahko sklepamo, da so trditve, ki jih je moč zaslediti v drugih virih, da se moški v tretjem življenjskem obdobju raje še naprej ukvarjajo s svojimi hobiji, kot da bi se izobraževali, utemeljene.

Glede na rezultate lahko potrdim svojo hipotezo, da so ženske v času zaposlitve opravile več neplačanega dela kot moški in tako imele manj časa za hobije v primerjavi z moškimi. Po upokojitvi so ženske dobile možnost za uresničevanje potreb po izobraževanju, kar jim je bilo prej dostikrat onemogočeno. Tudi moški imajo po upokojitvi več možnosti za uresničevanje potreb po izobraževanju, vendar se raje še naprej posvečajo hobijem, ki so jih imeli pred upokojitvijo.

Raziskava je potrdila tezo Williamsona³, da univerzo za tretje življenjsko obdobje v veliki meri obiskujejo samske, ločene starejše ženske in vdove, ki so osamljene in iščejo družbo izven doma. Kar 41,7% žensk (16,7% vdov, 8,3% ločenih in 16,7% nikoli poročenih) in samo 7,5 % moških izmed anketiranih je bilo neporočenih. Na to, da ženske iščejo družbo na univerzah za tretje življenjsko obdobje, pa kaže podatek, da se je več kot polovica žensk (52,5 %) in le 27,5 % moških vpisalo zaradi "socialnih razlogov". Najpoglavitejši razlog za vpis je pridobitev novih znanj (79,2% pri ženskah in 80,0% pri moških).

Graf 7: Družinski status

³ glej str. 22

5.2.1.2 Intervjuji

V novembru 2003 sem intervjuval 8 mentorice in 2 mentorja na univerzah za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani in v Velenju. Po izobrazbi sta 2 mentorici imeli srednjo šolo (srednjo vzgojiteljsko in učiteljsko), 5 mentorice je imelo visoko šolo in 1 mentorica doktorat; mentorja sta imela visoko šolo in magisterij. Mentorje oziroma mentorice bi lahko razdelil v dve skupni, na tiste, ki so upokojeni oziroma upokojene (5 mentorice in 1 mentor) in na tiste, ki še niso upokojeni oziroma upokojene (3 mentorice in 1 mentor). Pokazalo se je, da se razmišljanja mentorjev rahlo razlikujejo glede na njihov delovni status oziroma starost in tudi spol, medtem ko izobrazba nima vpliva na njihova razmišljanja.

Tiste starejše mentorice, ki so upokojene, so v glavnem potrjevale mojo hipotezo, zlasti tisti del, ki govori o razmerju hobijev med ženskami in moškimi: **Ženske v času zaposlitve opravljajo več neplačanega dela kot moški (gospodinjska dela, skrb za otroke, za starše, za moževe starše,...), po upokojitvi pa so dobile možnost za uresničevanje potreb po izobraževanju, kar jim je bilo prej dostikrat onemogočeno. Tudi moški imajo po upokojitvi več možnosti za uresničevanje potreb po izobraževanju, vendar se raje še naprej posvečajo hobijem, ki so jih imeli pred upokojitvijo. Ženske so v času zaposlitve v povprečju imele manj časa za hobije kot moški.**

Upokojena učiteljica slovenskega jezika in likovne pedagogike, ki vodi krožek "Beremo z Manco Košir", je izjavila: *"Ženske prej niso imele svojih konjičkov, moški so jih imeli več in z njimi po upokojitvi nadaljujejo"*. Druga mentorica, ki je bila za časa zaposlitve ravnateljica vrtca, sedaj pa je že nekaj let upokojena, pa je izjavila: *"Ženske smo v mojem času bile "nad" obremenjene. Skoraj vse smo, ravno tako kot moški, hodile v službo, vendar po službi, ko so moški počivali, smo se me posvečale vzgoji otrok in gospodinjskim opravilom. V mojem času za razliko od moških, ženske niso imele skoraj nobenega družabnega življenja, tako da še danes nimajo veliko konjičkov. Imajo dosti manj hobijev kot moški."*

Ostali razlogi, ki so jih navedli mentorji se nanašajo na to, da so ženske in moški enostavno različni, tako v tretjem življenjskem obdobju, kot tudi na splošno. Pri starejših mentoricah se je izoblikovalo mnenje, **da ženska lažje prizna kakor moški, da česa ne ve.** *"Moški so samozavestni glede svojega znanja, težje priznajo, da česa ne obvladajo, učenje se jim zdi*

nepotrebno, ...", je izjavila upokojena socialna delavka, ki vodi krožek "Ljudsko izročilo in današnja raba". Upokojena učiteljica razrednega pouka, ki na univerzi vodi etnološki krožek, se je izrazila: *"Ženska lažje prizna, sebi in družbi, da česa ne ve"*.

Kot razloge, zakaj se v tretjem življenjskem obdobju več izobražujejo ženske kot moški, so starejše mentorice še navedle, da so starejše ženske (tudi ženske na splošno) bolj **družabne**, bolj **aktivne** in bolj **odprte za komunikacijo** kot moški. Mentorica nemščine in italijanščine je povedala: *"Ženske na "pozna" leta ostanejo bolj družabne, kakor moški. Moški se bolj osamijo v svoj krog individualnih interesov."* Takemu razmišljanju sta se pridružila tudi moška mentorja. Magister etnologije, ki je predavatelj na visoki šoli, v prostem času pa vodi krožek "Premogariji in premogovništvo v Šaleški dolini" je izjavil: *"Ženske so bolj odprte za komunikacijo. Tudi moški se odprejo, če je pravi način in prava tema."* Upokojeni ravnatelj gimnazije, ki vodi čarodejski krožek je rekel: *"...ženske se za obisk univerze odločajo bolj zaradi druženja, moški imajo še druge interese, kjer je žensk manj. To so šport, gostilna..."* Podobno mnenje imajo tudi mlajše mentorice, ki še niso upokojene, ter dodajajo, da so moški, ki obiskujejo univerzo za tretje življenjsko obdobje, v večini primerov prišli **na pobudo partnerke**. *"Res je tudi, da je večina parov prišla na pobudo ženske. Mislim, da so ženske bolj družabne kakor moški"*, je dejala mentorica plesa, ki je zaposlena v javni upravi. Profesorica umetnostne zgodovine, ki na univerzi za tretje življenjsko obdobje vodi krožek "Sodobne umetnosti" je na primer izjavila: *"Ženske imajo večjo potrebo po aktivnosti. Vsi moški v mojem krožku so prišli na pobudo svojih žena"*.

Kot razlog, zakaj se v tretjem življenjskem obdobju izobražuje več žensk kot moških, so nekatere mentorice opozorile na dejstvo, da je v tem obdobju več žensk kot moških, in da so v povprečju bolj zdrave. Kot pa sem že omenil, s tem ne razložimo zakaj se ženske vpisujejo na univerze za tretje življenjsko obdobje.

Odgovore mentorjev na vprašanje, kaj so na splošno poglobitni razlogi za vpis na univerzo za tretje življenjsko obdobje, lahko razdelimo na **"pridobivanje novega znanja"** in na **"socialne razloge"** ali kakor se je izrazila mentorica nemščine ter italijanščine: *"Poglobitna sta dva razloga: osvojitve novega znanja in druženje"*.

Pod prvo kategorijo lahko uvrstimo vse odgovore, ki govorijo o želji po pridobitvi novega znanja. Mentorica, ki vodi krožek "sodobne umetnosti" je kot razlog navedla: *"...da spoznajo"*

tisto kar jih je vse skozi zanimalo, pa prej niso imeli časa". Zelo podobno je dejala tudi druga mentorica: "Nadomestilo za izvenpridobitniške potrebe, potreba, da se nekaj naučiš, za kar prej ni bilo časa ali prilike". Pod drugo kategorijo pa poleg druženja in zapolnitve prostega časa (mentorica zgodovinsko etnološkega krožka: "Zapolnitev praznine, ki nastane po upokojitvi"), lahko štejemo še mnoge druge razloge: "Želja pogovarjati se o preteklosti, ki jim je veliko pomenila. Mnogi nimajo sogovornikov, posebno na področjih, kjer so bili prej aktivni", kakor se je izrazil upokojeni magister etnologije ali pa: "Želja po aktivnosti, zavedanje, da moraš biti aktiven, ohranjanje duha in telesa", po besedah ene izmed mentoric. Zanimivo je to, na kar so opozorili nekateri mentorji, da je pri tistih, ki se za obisk krožka odločijo predvsem iz "socialnih razlogov", napredek pri njih mnogo manjši, kot pri tistih, ki se v glavnem odločajo zaradi "pridobitve novega znanja".

Na vprašanje kakšne metode dela uporabljajo in kako se izobraževanje v tretjem življenjskem obdobju razlikuje od ostalih vprašanj, sem v večini dobil odgovore, da so razlike bistvene. Najbolj nazorno, kakšne metode uporabljajo, lahko ponazorim z besedami enega izmed mentorjev: *"Drugачe, kot v šoli. Razgovor, vzpodbujanje aktivnosti in ustvarjalnosti, ustvarjanje prijetnega vzdušja, zanimivosti in privlačnosti. Študentje morajo biti čim bolj aktivni in sooblikovati to izobraževanje s svojimi idejami. Tu je vloga učenca in učitelja zabrisana". "Moji slušatelji v krožku imajo širšo predznanje kot slušatelji v primarnem izobraževanju. Tema jih zelo zanima in so bolj hvaležna publika, kot publika v srednjih šolah in celo na univerzah. Zelo so hvaležni, da se imajo možnost izobraževati, prav tako so zelo hvaležni mentorjem. Njihov interes je totalni, tako da jih ni težko zanimirati", pa je na to vprašanje odgovorila mentorica "sodobnih umetnosti".*

Na vprašanje kakšen je po njihovem mnenju pomen izobraževanja v tretjem življenjskem obdobju, pa sem dobil različne odgovore. Nekateri mentorji so poudarjali, da se tako **ohranja znanje**. *"...stara spoznanja se tako prenašajo na nove rodove",* je izjavila ena izmed mentoric. Drugi so poudarjali, da bodo univerze v bodoče **razbijale** nekatere **stereotipe**, ki še danes veljajo o starostnikih: *"...,da starostniki ne morejo in niti nimajo volje za družbeno udejstvovanje".* Dve mentorici sta opozorili na **zdravstveni vidik**. *"..., manj hodijo k zdravniku, so boljše volje, lažje prebrodijo izgubo partnerja, ker najdejo novo socialno mrežo, nove prijatelje, so tudi bolj aktivni v družabnem življenju",* je povedala upokojena socialna delavka, ki vodi krožek "Ljudsko izročilo in današnja raba". Mentorica, ki poučuje

kvačkanje pa je na vprašanje o pomenu izobraževanja v tretjem življenjskem obdobju izjavila: *"Ženske so končno dobile možnost, da so izpolnile svoje želje. Opažam, da se jim je izredno povečala samozavest, tudi bolj zadovoljne so. Družba se ne zaveda pomena univerz za tretje življenjsko obdobje. Izobraževanje v tem obdobju doprinese k večjemu številu zadovoljnih, srečnih in posledično tudi zdravih ljudi".*

ZAKLJUČEK

"Prebivalstvo v najrazvitejših državah se stara. V dobi vse boljše zdravstvene oskrbe, podaljševanja življenjske dobe in zgodnih upokojitev, spadajo ljudje, ki so stari okoli petdeset let že v skupino, katero definiramo kot tretje življenjsko obdobje. Ti ljudje imajo perspektivo še dvajsetih ali tridesetih let aktivnega življenja" (Alan Williamson, 2000: 49).

Ravno zato bo v bodoče potrebno več pozornosti posvetiti starejšim. Ena izmed možnosti je univerza za tretje življenjsko obdobje, ki je s svojimi raznovrstnimi izobraževalnimi dejavnostmi dala ljudem možnost, da se v tem obdobju končno posvetijo sami sebi in zaživijo zase, ne samo za druge. Namenila se je napovedati "vojno" pasivnemu staranju in na široko odprla vrata vsem tistim starejšim odraslim, ki pojmujejo življenje kot nenehno učenje.

Raziskave po svetu in tudi v Sloveniji kažejo, da to možnost izkoriščajo predvsem ženske. Ženske tretje življenjsko obdobje doživljajo v smislu velike svobode, osvobodjene družinskih in ostalih obveznosti. V tem obdobju si prizadevajo, da bi nadoknadile čim več tega, kar so zamudile, saj prej niso imele časa za različne hobije. Moškim pa se po večini zdi, da so v življenju dovolj delali in si tako zaslužijo čas za sprostitev. Namesto izobraževanja se raje posvečajo hobijem, ki so jih imeli že pred upokojitvijo. Moški težje kakor ženske priznajo, da česa ne vedo, kar je tudi razlog, da se manj izobražujejo v okviru univerz. Podatki tudi kažejo, da so starejše ženske bolj družabne in aktivne kakor starejši moški. V prihodnosti bo za univerze za tretje življenjsko obdobje predstavljal največji izziv, kako pridobiti več moških.

Šole od najnižjih do univerze pripravljajo predvsem za poklic, torej za drugo življenjsko obdobje. Družba nikjer ljudi sistematično ne pripravlja na to, kako naj nadaljujejo in uravnavajo svoje življenje po upokojitvi. O tem se preprosto pri nas še ne govori, še vedno se mora vsak znati, kakor ve in zna. Ljudje z razvito osebnostjo se lažje prilagajajo spremembam in bolj uspešno zastavijo nov način življenja. Manj razviti ljudje se tudi pri 55 letih in več počutijo izgubljene, včasih obupane, bežijo v avtodestrukcijo, telesne bolezni in psihično propadajo.

Razvite države so že pred 25 leti z zakoni predpisale vsakemu delodajalcu, da je dolžan svoje zaposlene (in celo njihove družine) na upokojitev pripravljati. Z osveščanjem, informiranjem,

izobraževanjem in vzgojo so pospešili nadaljnji razvoj osebnosti pri starejših, izboljšali mentalno higieno ljudi, preprečevali nastajanje socialne patologije in obogatili družbo s tem, da so starejše generacije ohranjali v srčiki družbe.

Tudi v Sloveniji sta leta 1998 Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje v sodelovanju z Zavodom za odprto družbo (Open Society Fund) in Gerentološko društvo v sodelovanju z Nizozemci začela pripravljati program za predupokojitveno izobraževanje (Kranjc, 1992).

Kljub temu, da univerze za tretje življenjsko obdobje v Sloveniji uspešno delujejo, mislim da bi lahko med seboj več sodelovale. Zagotoviti bi bilo treba enotno informacijsko bazo, morda izdajati skupen informativni list in natančno skrbeti za možnosti dopolnilnega izobraževanja mentorjev. Prav tako bi mnoge manjše univerze za tretje življenjsko obdobje potrebovale strokovno pomoč in podporo pri vključevanju v širše projekte in pri zagotavljanju sredstev iz državnega proračuna.

Univerze za tretje življenjsko obdobje lahko nastane in deluje tudi brez formalnih sistemskih pobud in brez v naprej določenih objektivnih pogojev, kot jih zahtevajo druge institucije za izobraževanje odraslih. Danes obstajajo možnosti za njene zametke tudi v okviru projekta Študijski krožki, ki že več let poteka pri Andragoškem centru Republike Slovenije. Delovanje v okviru strokovnega društva je ena izmed možnih rešitev, ki se je v primeru velenjske univerze za tretje življenjsko obdobje izkazala za dokaj uspešno. Seveda pa ni nujno, da je to edina možna rešitev. Pomembno je, da je v kraju dovolj ljudi, ki se kljub letom želijo še marsičesa naučiti, da se zavzemajo iniciativni posamezniki in se povežejo z andragoškimi strokovnjaki ter prevzamejo pobudo in ustanovijo svojo univerzo za tretje življenjsko obdobje.

LITERATURA

- Acceto, B. in drugi (1987): Zdravstveno stanje starejših ljudi na področju Ljubljane. Univerzitetni inštitut za gerontologijo- Interna klinika Trnovo, Ljubljana
- Beauvoir, Simone de (1999): Drugi spol. Ljubljana: Delta
- Brečko, D. (1998): Kako se odrasli spreminjamo?. Radovljica: Didaktika
- Cooper, K.L. in Gutmann, D.L.(1987): Gender Identity And Ego Mastery in Middle - Aged Pre- And - Post - Empty Nest Women. The Gerontologist, 27 (3), 347-352
- Černič Istenič, Majda (1995): Rodnost v Sloveniji, Ljubljana
- Findeisen, Dušana (1999): Izobraževanje odraslih v njihovih poznejših letih: doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
- Findeisen, Dušana (1997): Jezikovna vzgoja za tretje življenjsko obdobje, Filozofska fakulteta, Ljubljana
- Gee, Susan in Baille, John (1999): Happily ever after? An exploration of retirement expectations; Educational Gerontology. Tylor & Francis, št 25, str 109-128
- Hojnik Zupanc, Ida (1999): Samostojnost starega človeka v družbeno - prostorskem konceptu. Znanstvena knjižnica, Fakulteta za družbene vede
- Jarvis, P. (1990): An International Dictionary of Adult and Continuing Education. London: Routledge
- Jogan, Maca (1990): Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma. FSPN, Kardeljeva ploščad 5, Ljubljana
- Jogan, Maca (2001): Seksizem v vsakdanjem življenju. Ljubljana: Znanstvena knjižnica, Fakulteta za družbene vede
- Kanjuo Mrčela, Aleksandra (1996): Ženske v menedžmentu; Ljubljana: Enotnost
- Kranjc, Ana (1992): Začetki Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje. Ljubljana: SUŽTO: 57-68
- Kranjc, Ana (1999): Paradoks tretjega življenjskega obdobja; Andragoška spoznanja, št. 3, str 5-18
- Midwinter, E. (1996): "Thriving people". The growth and prospects of the U3A in the UK. London: The University of the Third Age
- Musek, J. (1999): Psihološki modeli in teorije osebnosti. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Odelek za psihologijo

- Pečjak, V. (1998): Psihologija tretjega življenjskega obdobja. Bled:samozaložba
- Požarnik, H. (1981): Umetnost staranja: leta predsodki in dejstva. Ljubljana: Cankarjeva založba
- Predstavitev Univerze za tretje življenjsko obdobje. <http://www.univerzazatretjeobd-drustvo.si>, dne 14.8. 200
- Pruide, Nola (2003): The learning needs of older adults; Educational Gerontology. Bruner-Routledge, št 29, str 129-149
- Rendbach, Sandi (1994): Self-Esteem: Success, Call Central, Press, Davis California
- Rener, Tanja (1996): Položaj družine v Sloveniji - Primerjalna analiza družinskih politik. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana
- Renzetti, C. M. in Curran, D. J. (1995): Women, men, and society. Third Edition. Library of Congress Cataloging - in - Publication Data
- Tennat. M (1990): Life-span developmental psychology and adult learning. International Journal of Lifelong Education
- Turluck, E. Janet in Bradley, C. Courtenay (1999): Learning style preferences among older adults. Tylor & Francis, št 25, str 221-236
- Turluck, E. Janet in Bradley, C. Courtenay (2002): Ego development and the influence of gender, age and educational levels among older adults; Educational Gerontology. Bruner-Routledge, št 28, str 325-326
- Walker, J. (1996): "Older adults and learning. An overview". Changing concepts of retirement, Ashgate publishing company, Vermont, 47-67
- Williamson, Alan (2000): Gender issues in older adult's participation in learning: viewpoints and experiences of learners in the university of the third age (U3A); Educational Gerontology. Tylor & Francis, št 26, str 49-66
- Zaviršek, Darja (1994): Ženske in duševno zdravje. Narodna in univerzitetna Knjižnica, Ljubljana
- Kranjc, Ana (1999): Sprememba socialnega položaja, izobraževanje in usposabljanje za tretje življenjsko obdobje; Zdravstveno Varstvo, št. 3, str 14-19
- Mijoč, Nena (1995): Izobraževanje tudi v tretjem življenjskem obdobju; Didakta, str. 77-79
- Lasslet, P. (1989): A fresh map of life: The emergence of the Third Age. Weidenfeld & Nicolson, London

- Economic and Advisory Commission (1996): Future labour market issues for Great Britain (Commission Paper št. 12). British Government Publishing Service. London

Priloga A

Študijske dejavnosti Univerze za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani

Študijsko leto 2002/2003:

ŠTUDIJSKA DEJAVNOST	ŠTEVILO SKUPIN
UMETNOSTNA ZGODOVINA	36
SPLOŠNA ZGODOVINA	7
ETNOLOGIJA	1
KRUH SKOZI ČAS	1
ANTIČNA UMETNOST IN ARHEOLOGIJA	1
ANTROPOLOGIJA	1
ZGODOVINA IN KULTURE LJUDSTEV AZIJE	1
GEOGRAFIJA SLOVENIJE	2
SVETOVNA GEOGRAFIJA	1
RESTAVRATORSTVO	2
USTVARJALNO PISANJE	1
KNJIŽEVNOST	3
MEDIJI IN NOVINARSTVO	1
SPOZNAVANJE IN RAZUMEVANJE GLASBE	1
PSIHOLOGIJA OSEBNOSTI	2
PSIHOLOGIJA TRETJEGA ŽIVLJENSKEGA OBDOBJA	1
ALI RAZUMEMO IN ZNAMO UPORABLJATI PRAVO	1
ASTRONOMIJA	2
ČUDOVITI SVET UGANK	1
RAČUNALNIŠKO IZOBRAŽEVANJE	1
RAZUMEVANJE IN VAROVANJE ZDRAVJA	1
MEDSEBOJNI ODNOSI IN SPORAZUMEVANJE	6
SLAVENSKA LJUDSKA GLASBA IN PLESI	2
MESTNI MUZEJ LJUBLJANA IN LJUBLJANČANI	1
HORTIKULTURA	2
KULTURA NOTRANJEGA AMBIENTA	1
KALIGRAFIJA	1
KERAMIKA	7
SLIKARSTVO	14
GRAFIKA	1
KRASILNA UMETNOST	1
KIPARSTVO	3
FRANCOSKI JEZIK	8
ITALJANSKI JEZIK	17
ŠPANSKI JEZIK	6
ANGLEŠKI JEZIK	56
NEMŠKI JEZIK	29
KITAJSKI JEZIK	2
SKUPAJ	225

Študijske krožki Univerze za tretje življenjsko obdobje v Velenju

Študijsko leto 2002/2003:

ZAP. ŠT.	KROŽEK	ŠT. UDELEŽENCEV	MOŠKI	ŽENSKE
1.	ANGLEŠČINA POGOVORNA	13	1	12
2.	ANGLEŠKI JEZIK	12	1	14
3.	ANGLEŠKI JEZIK nadaljevalni	12	3	9
4.	ANGLEŠKI JEZIK začetni	15	4	8
5.	ARANŽIRANJE CVETJA	9	0	9
6.	BEREMO Z MANCO KOŠIR			
7.	CITRARSKE DELAVNICE	8	0	8
8.	ČARODEJSKI KROŽEK	6	5	1
9.	ELEKTRIČNE KLAVIATURE 1 skupina	5	3	2
10.	ELEKTRIČNE KLAVIATURE 2 skupina	5	1	4
11.	ELEKTRIČNE KLAVIATURE 3 skupina	5	3	2
12.	ELEKTRIČNE KLAVIATURE 4 skupina	6	4	2
13.	GRAŠČINSKI VRTOVI IN PARKI ŠD	5	0	5
14.	ITALIJANSKI JEZIK	11	0	11
15.	KITARA	8	3	5
16.	KLEKLANJE začetni	9	0	9
17.	KLEKLANJE I	12	0	12
18.	KLEKLANJE II	12	0	12
19.	KREATIVNA POSLIKAVA SVILE	10	1	9
20.	KUHAMO S SRCEM	7	0	7
21.	LIKOVNI KROŽEK	19	1	18
22.	LIKOVNI KROŽEK nadaljevalni	14	4	10
23.	LITERARNI KROŽEK	5	3	2
24.	LONČARJENJE nadaljevalni	14	1	13
25.	LONČARJENJE začetni	9	2	7
26.	NEMŠČINA a	6	1	5
27.	NEMŠČINA b	14	1	13
28.	NEMŠČINA POGOVORNO	15	5	10
29.	OHRANJANJE GIBČNOSTI I	21	0	21
30.	OHRANJANJE GIBČNOSTI II	17	0	17
31.	OHRANJANJE GIBČNOSTI III	17	0	17
32.	OHRANJANJE GIBČNOSTI IV	16	0	16
33.	OHRANJANJE GIBČNOSTI V	14	9	5
34.	OHRANJANJE GIBČNOSTI VI	10	0	10
35.	OHRANJANJE GIBČNOSTI VII	18	0	18
36.	OKROGLE MIZE			
37.	PLANINARJENJE	38	8	30
38.	PLAVANJE	22	5	17
39.	PLESNI KROŽEK nadaljevalni	16	8	8
40.	PLESNI KROŽEK začetni	8	4	4
41.	POHODNIŠTVO	45	5	40
42.	RAČUNALNIŠTVO	7	4	3
43.	REKREACIJA	11	3	8
44.	SADJARSTVO	17	11	6
45.	SKRB ZA LASTNO ZDRAVJE	14	1	13

ZAP. ŠT.	KROŽEK	ŠT. UDELEŽENCEV	MOŠKI	ŽENSKE
46.	SLOVENSKE LJUDSKE VEZNINE	20	0	20
47.	UMETNOSTNA ZGODOVINA	14	0	14
48.	USTVARJAMO V RAZL. TEHNIKAH	9	0	9
49.	ZDRAVA PREHRANA	12	0	12
50.	ZGOD.-ETNOL. KROŽEK	8	0	8

Priloga B (Anketni list)

Spoštovani!

Sem absolvent sociologije, kadrovske – menedžerske smeri na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Opravljam diplomsko nalogo z naslovom "Izobraževanje žensk v tretjem življenjskem obdobju" in v ta namen bi želel izvesti naslednjo anketo. Da bi nalogo lahko dokončal, potrebujem vašo pomoč, zato vas lepo prosim, da izpolnite ta anonimni anketni vprašalnik. Izjavljam, da bom tako dobljene podatke uporabil samo v navedeni namen.

Za sodelovanje se vam lepo zahvaljujem

V Ljubljani, 14.3.2003

Matija Mastnak

Prosim, če obkrožite/izpolnite:

Spol: M Ž

1. Letnica rojstva _____
2. Družinski status:
 - a) poročen/-a
 - b) vdova/vdovec
 - c) ločen/-a
 - d) nikoli poročen/-a
3. Izobrazba:
 - a) osnovna
 - b) poklicna
 - c) štiriletna srednja šola
 - d) višja
 - e) visoka
 - f) magisterij, doktorat
4. Koliko otrok imate?
 - a) 0
 - b) 1
 - c) 2
 - d) 3
 - e) več kot 3
5. Kaj je bil najpomembnejši razlog/razlogi za vpis na univerzo za tretje življenjsko obdobje? (možnih več odgovorov)
 - a) pridobitev novega znanja
 - b) osebnostna rast in dvig samozavesti
 - c) poglobljanje nepoklicnega zanimanja
 - d) nedomestitev izgube delovnega okolja
 - e) vzpostavitev novih stikov
 - f) občutek osamljenosti
 - g) zapolnitev prostega časa
6. Kako ste bili zadovoljni z vašo uspešnostjo v službi (velja tudi za gospodinjska dela)? (ocenite od 1-zelo nezadovoljen/-na do 5-zelo zadovoljen/-na)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
7. Kako ste bili zadovoljni z vašim življenjskem pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje? (ocenite od 1-zelo nezadovoljen/-na do 5-zelo zadovoljen/-na)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---
8. Kako ste zadovoljni z vašim osebnim življenjem sedaj? (ocenite od 1-zelo nezadovoljen/-na do 5-zelo zadovoljen/-na)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

9. Kateremu področju ste posvetili največ časa in energije pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje? (1 odgovor)
- otrokom in družini
 - karieri
 - delovnemu mestu
 - hobijem
 - drugo _____
10. Ali ste bili na delovnem mestu, ki je ustrezalo vaši izobrazbi?
- da, ves čas zaposlitve
 - večino časa
 - manjšino časa
 - ne, nikoli
11. Kdo je opravljal največ gospodinjskega dela pred vpisom na univerzo za tretje življenjsko obdobje?
- sam/-a
 - partner
 - s partnerjem vsak pol
 - ostali družinski člani
12. Kdo opravlja največ gospodinjskega dela sedaj?
- sam/-a
 - partner
 - s partnerjem vsak pol
 - ostali družinski člani
13. Kakšne so vaše obveznosti sedaj glede na preteklost (gospodinjska dela, vzgoja otrok, služba,...)?
- večje
 - manjše
14. Skrbite in ali ste kdaj v preteklosti skrbeli za svoje starše ali starše partnerja?
- da
 - ne
15. Ali ste kdaj prekinili svoje izobraževanje?
Osnovnošolsko:	Srednješolsko:	Univerzitetno:
a) ne	a) ne	a) ne
b) da	b) da	b) da
16. Zakaj ste prekinili svoje izobraževanje? (samo tisti, ki so na zgornje vprašanje odgovorili z da) (1 odgovor)
- rojstvo otroka
 - poroka
 - finančno stanje
 - služba
 - nerazumevanje staršev ali partnerja
 - drugo _____

Priloga C (SPSS Analiza)

Starost populacije:

Means

Case Processing Summary

	Cases		Excluded	Total	Percent	
	Included	Percent				
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
starost * spol * kraj študija	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%

Report

starost

spol	kraj študija	Mean	N	Std. Deviation
moški	Ljubljana	65,20	20	4,595
	Velenje	63,65	20	5,008
	Total	64,43	40	4,809
ženski	Ljubljana	67,32	57	6,812
	Velenje	63,43	63	6,402
	Total	65,27	120	6,855
Total	Ljubljana	66,77	77	6,351
	Velenje	63,48	83	6,067
	Total	65,06	160	6,401

Družinski status:

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases		Missing	Total	Percent	
	Valid	Percent				
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
spol * DS_R	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%

spol * DS_R Crosstabulation

			DS_R		Total
			poročen - a	neporočen - a	
spol	moški	Count	37	3	40
		% within spol	92,5%	7,5%	100,0%
		% of Total	23,1%	1,9%	25,0%
	ženski	Count	70	50	120
		% within spol	58,3%	41,7%	100,0%
		% of Total	43,8%	31,3%	75,0%
Total		Count	107	53	160
		% within spol	66,9%	33,1%	100,0%
		% of Total	66,9%	33,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	15,809	1	,000		
Continuity Correction	14,304	1	,000		
Likelihood Ratio	18,902	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,25.

Tabela

				poročen - a			neporočen - a		
				Count	Row %	Count	Row %		
Spol	moški	kraj študija	Ljubljana	19	95,0%	1	5,0%		
			Velenje	18	90,0%	2	10,0%		
		Total		37	92,5%	3	7,5%		
	ženski	kraj študija	Ljubljana	35	61,4%	22	38,6%		
			Velenje	35	55,6%	28	44,4%		
		Total		70	58,3%	50	41,7%		

Tabela

				družinski status									Total					
				poročen	vdov			ločena			samostojna			Count	Row %	Col %		
				Count	Row %	Col %	Count	Row %	Col %	Count	Row %	Col %	Count	Row %	Col %			
Spol	moški	kraj študija	Ljubljana	19	95,0%	17,8%							1	5,0%	4,3%	20	100%	12,5%
			Velenje	18	90,0%	16,8%							2	10,0%	8,7%	20	100%	12,5%
		Total		37	92,5%	34,6%							3	7,5%	13,0%	40	100%	25,0%
	ženski	kraj študija	Ljubljana	35	61,4%	32,7%	7	12,3%	35,0%	3	5,3%	30,0%	12	21,1%	52,2%	57	100%	35,6%
			Velenje	35	55,6%	32,7%	13	20,6%	65,0%	7	11,1%	70,0%	8	12,7%	34,8%	63	100%	39,4%
		Total		70	58,3%	65,4%	20	16,7%	100%	10	8,3%	100%	20	16,7%	87,0%	120	100%	75,0%

Izobrazba:

Tabela

				SŠ ali manj	VŠ			Total	
				Count	Row %	Count	Row %	Count	Row %
Spol	moški	kraj študija	Ljubljana	5	25,0%	15	75,0%	20	100,0%
			Velenje	14	70,0%	6	30,0%	20	100,0%
		Total		19	47,5%	21	52,5%	40	100,0%
	ženski	kraj študija	Ljubljana	14	24,6%	43	75,4%	57	100,0%
			Velenje	49	77,8%	14	22,2%	63	100,0%
		Total		63	52,5%	57	47,5%	120	100,0%

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases		Missing	Total	N	Percent
	Valid	Percent				
spol * IZO_R	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%

spol * IZO_R Crosstabulation

		IZO_R		Total	
		SŠ ali manj	VŠ		
Spol	moški	Count	19	21	40
		% within spol	47,5%	52,5%	100,0%
		% of Total	11,9%	13,1%	25,0%
	ženski	Count	63	57	120
		% within spol	52,5%	47,5%	100,0%
		% of Total	39,4%	35,6%	75,0%
Total		Count	82	78	160
		% within spol	51,3%	48,8%	100,0%
		% of Total	51,3%	48,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,300	1	,584		
Continuity Correction	,133	1	,715		
Likelihood Ratio	,300	1	,584		
Fisher's Exact Test				,590	,357
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 19,50.

Število otrok:

Means

Case Processing Summary

	Cases		Excluded	Percent	Total	
	Included	Percent			N	Percent
število otrok * spol * kraj študija	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%

Report

število otrok

Spol	kraj študija	Mean	N	Std. Deviation
Moški	Ljubljana	1,70	20	,657
	Velenje	1,75	20	,639
	Total	1,73	40	,640
Ženski	Ljubljana	1,30	57	,944
	Velenje	1,75	63	,822
	Total	1,53	120	,907
Total	Ljubljana	1,40	77	,892
	Velenje	1,75	83	,778
	Total	1,58	160	,850

Razlogi za vpis na univerzo za tretje življenjsko obdobje:

Tabela

				novo znanje				Total		socialni razlogi				Total	
				ne		da		Count	Row %	ne		da		Count	Row %
				Count	Row %	Count	Row %			Count	Row %	Count	Row %		
spol	moški	kraj študija	Ljubljana	2	10,0%	18	90,0%	20	100%	16	80,0%	4	20,0%	20	100%
			Velenje	6	30,0%	14	70,0%	20	100%	13	65,0%	7	35,0%	20	100%
		Total		8	20,0%	32	80,0%	40	100%	29	72,5%	11	27,5%	40	100%
	ženski	kraj študija	Ljubljana	6	10,5%	51	89,5%	57	100%	40	70,2%	17	29,8%	57	100%
			Velenje	19	30,2%	44	69,8%	63	100%	17	27,0%	46	73,0%	63	100%
		Total		25	20,8%	95	79,2%	120	100%	57	47,5%	63	52,5%	120	100%

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
spol * novo znanje	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * socialni razlogi	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%

Spol * novo znanje:

Crosstab

		novo znanje		Total	
			ne	da	
spol	moški	Count	8	32	40
		% within spol	20,0%	80,0%	100,0%
		% of Total	5,0%	20,0%	25,0%
	ženski	Count	25	95	120
		% within spol	20,8%	79,2%	100,0%
		% of Total	15,6%	59,4%	75,0%
Total		Count	33	127	160
		% within spol	20,6%	79,4%	100,0%
		% of Total	20,6%	79,4%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,013	1	,910		
Continuity Correction	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,013	1	,910		
Fisher's Exact Test				1,000	,554
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,25.

Spol * socialni razlogi:

Crosstab

		socialni razlogi		Total	
			ne	da	
spol	moški	Count	29	11	40
		% within spol	72,5%	27,5%	100,0%
		% of Total	18,1%	6,9%	25,0%
	ženski	Count	57	63	120
		% within spol	47,5%	52,5%	100,0%
		% of Total	35,6%	39,4%	75,0%
Total		Count	86	74	160
		% within spol	53,8%	46,3%	100,0%
		% of Total	53,8%	46,3%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,542	1	,006		
Continuity Correction	6,570	1	,010		
Likelihood Ratio	7,798	1	,005		
Fisher's Exact Test				,006	,005
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,50.

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
spol * razlog pridobivanja e novega znanja	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * razlog poglabljanj e nepoklicne ga zanimanja	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * razlog osebnostn a rast	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * razlog nadomestit ve izgube delovnega mesta	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * razlog vzpostavlja nje novih stikov	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * razlog občutka osamljeno sti	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * razlog zapolnitev prostega časa	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%

Spol * razlog pridobivanje novega znanja:

Crosstab

		razlog pridobivanja novega znanja		Total	
			ne	da	
spol	moški	Count	14	26	40
		% within spol	35,0%	65,0%	100,0%
		% of Total	8,8%	16,3%	25,0%
	ženski	Count	41	79	120
		% within spol	34,2%	65,8%	100,0%
		% of Total	25,6%	49,4%	75,0%
Total		Count	55	105	160
		% within spol	34,4%	65,6%	100,0%
		% of Total	34,4%	65,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,009	1	,923		
Continuity Correction	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,009	1	,924		
Fisher's Exact Test				1,000	,534
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,75.

Spol * razlog poglobljanje nepoklicnega zanimanja:

Crosstab

		razlog poglobljanje nepoklicnega zanimanja		Total	
			ne	da	
spol	moški	Count	29	11	40
		% within spol	72,5%	27,5%	100,0%
		% of Total	18,1%	6,9%	25,0%
	ženski	Count	84	36	120
		% within spol	70,0%	30,0%	100,0%
		% of Total	52,5%	22,5%	75,0%
Total		Count	113	47	160
		% within spol	70,6%	29,4%	100,0%
		% of Total	70,6%	29,4%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,090	1	,764		
Continuity Correction	,010	1	,920		
Likelihood Ratio	,091	1	,763		
Fisher's Exact Test				,843	,466
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,75.

Spol * razlog osebnostna rast:

Crosstab

		razlog osebnostna rast		Total	
			Ne	da	
spol	moški	Count	36	4	40
		% within spol	90,0%	10,0%	100,0%
		% of Total	22,5%	2,5%	25,0%
	ženski	Count	91	29	120
		% within spol	75,8%	24,2%	100,0%
		% of Total	56,9%	18,1%	75,0%
Total		Count	127	33	160
		% within spol	79,4%	20,6%	100,0%
		% of Total	79,4%	20,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,678	1	,055		
Continuity Correction	2,863	1	,091		
Likelihood Ratio	4,138	1	,042		
Fisher's Exact Test				,071	,040
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,25.

Spol * razlog nadomestitve izgube delovnega mesta:

Crosstab

		razlog nadomestitve izgube delovnega mesta		Total
			ne	da
spol	moški	Count	40	40
		% within spol	100,0%	100,0%
		% of Total	25,0%	25,0%
	ženski	Count	114	6
		% within spol	95,0%	5,0%
		% of Total	71,3%	3,8%
Total		Count	154	6
		% within spol	96,3%	3,8%
		% of Total	96,3%	3,8%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,078	1	,149		
Continuity Correction	,924	1	,337		
Likelihood Ratio	3,529	1	,060		
Fisher's Exact Test				,338	,172
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,50.

Spol * razlog vzpostavljanje novih stikov:

Crosstab

		razlog vzpostavljanje novih stikov		Total	
			ne	Da	
spol	moški	Count	34	6	40
		% within spol	85,0%	15,0%	100,0%
		% of Total	21,3%	3,8%	25,0%
	ženski	Count	70	50	120
		% within spol	58,3%	41,7%	100,0%
		% of Total	43,8%	31,3%	75,0%
Total		Count	104	56	160
		% within spol	65,0%	35,0%	100,0%
		% of Total	65,0%	35,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,377	1	,002		
Continuity Correction	8,242	1	,004		
Likelihood Ratio	10,360	1	,001		
Fisher's Exact Test				,002	,001
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,00.

Spol * razlog občutka osamljenosti:

Crosstab

		razlog občutka osamljenosti		Total
		ne	Da	
Spol	moški	Count	40	40
		% within spol	100,0%	100,0%
		% of Total	25,0%	25,0%
	ženski	Count	110	120
		% within spol	91,7%	8,3%
		% of Total	68,8%	6,3%
Total		Count	150	160
		% within spol	93,8%	6,3%
		% of Total	93,8%	6,3%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,556	1	,059		
Continuity Correction	2,276	1	,131		
Likelihood Ratio	5,973	1	,015		
Fisher's Exact Test				,067	,051
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,50.

Spol * razlog zapolnitev prostega časa:

Crosstab

		razlog zapolnitev prostega časa		Total
		ne	Da	
spol	moški	Count 37	3	40
		% within spol 92,5%	7,5%	100,0%
		% of Total 23,1%	1,9%	25,0%
	ženski	Count 95	25	120
		% within spol 79,2%	20,8%	100,0%
		% of Total 59,4%	15,6%	75,0%
Total		Count 132	28	160
		% within spol 82,5%	17,5%	100,0%
		% of Total 82,5%	17,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,694	1	,055		
Continuity Correction	2,828	1	,093		
Likelihood Ratio	4,264	1	,039		
Fisher's Exact Test				,058	,040
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,00.

Zadovoljstvo:

Means

Case Processing Summary

	Cases		Excluded	Percent	Total	Percent
	Included					
	N	Percent				
zadovoljstvo s službo * spol	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
zadovoljstvo prej * spol	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
zadovoljstvo sedaj * spol	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%

Report

spol		zadovoljstvo s službo	zadovoljstvo prej	zadovoljstvo sedaj
moški	Mean	3,83	3,85	4,02
	N	40	40	40
	Std. Deviation	,844	,770	,800
ženski	Mean	3,93	3,84	4,11
	N	120	120	120
	Std. Deviation	,786	,810	,765
Total	Mean	3,91	3,84	4,09
	N	160	160	160
	Std. Deviation	,799	,797	,772

Zadovoljstvo prej in sedaj:

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases		Missing	Total	Percent
	Valid	Percent			
spol * razlika zadovoljstva	160	100,0%	0	160	100,0%

spol * razlika zadovoljstva Crosstabulation

		razlika zadovoljstva			Total
			manj	enako	boljše
spol	moški	Count	35	5	40
		% within spol	87,5%	12,5%	100,0%
		% of Total	21,9%	3,1%	25,0%
	ženski	Count	17	64	39
		% within spol	14,2%	53,3%	32,5%
		% of Total	10,6%	40,0%	24,4%
Total		Count	17	99	44
		% within spol	10,6%	61,9%	27,5%
		% of Total	10,6%	61,9%	27,5%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,690	2	,000
Likelihood Ratio	20,168	2	,000
N of Valid Cases	160		

a 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,25.

Ostalo:

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
spol * usmerjanje največ energije	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * delovno mesto v primerjavi z izobrazbo	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * gospodinjs ko delo prej	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * gospodinjs ko delo sedaj	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * obveznosti glede na preteklost	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * skrb za stare starše	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%
spol * prekinitev izobraževa nja	160	100,0%	0	,0%	160	100,0%

Spol * usmerjanje največ energije:

Crosstab

		usmerjanje največ energije					Total	
			1	2	3	4	5	
spol	moški	Count	14		13	7	6	40
		% within spol	35,0%		32,5%	17,5%	15,0%	100,0%
		% of Total	8,8%		8,1%	4,4%	3,8%	25,0%
	ženski	Count	70	6	31	7	6	120
		% within spol	58,3%	5,0%	25,8%	5,8%	5,0%	100,0%
		% of Total	43,8%	3,8%	19,4%	4,4%	3,8%	75,0%
Total		Count	84	6	44	14	12	160
		% within spol	52,5%	3,8%	27,5%	8,8%	7,5%	100,0%
		% of Total	52,5%	3,8%	27,5%	8,8%	7,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,263	4	,007
Likelihood Ratio	14,797	4	,005
N of Valid Cases	160		

a 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,50.

Spol * delovno mesto v primerjavi z izobrazbo:

Crosstab

		delovno mesto v primerjavi z izobrazbo				Total	
			1	2	3	4	
spol	moški	Count	28	8	4		40
		% within spol	70,0%	20,0%	10,0%		100,0%
		% of Total	17,5%	5,0%	2,5%		25,0%
	ženski	Count	78	35	6	1	120
		% within spol	65,0%	29,2%	5,0%	,8%	100,0%
		% of Total	48,8%	21,9%	3,8%	,6%	75,0%
Total		Count	106	43	10	1	160
		% within spol	66,3%	26,9%	6,3%	,6%	100,0%
		% of Total	66,3%	26,9%	6,3%	,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,585	3	,460
Likelihood Ratio	2,770	3	,428
N of Valid Cases	160		

a 3 cells (37,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,25.

Spol * gospodinjsko delo prej:

Crosstab

		gospodinjsko delo prej				Total	
			1	2	3	4	
spol	moški	Count	3	16	20	1	40
		% within spol	7,5%	40,0%	50,0%	2,5%	100,0%
		% of Total	1,9%	10,0%	12,5%	,6%	25,0%
	ženski	Count	80	2	27	11	120
		% within spol	66,7%	1,7%	22,5%	9,2%	100,0%
		% of Total	50,0%	1,3%	16,9%	6,9%	75,0%
Total		Count	83	18	47	12	160
		% within spol	51,9%	11,3%	29,4%	7,5%	100,0%
		% of Total	51,9%	11,3%	29,4%	7,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	68,931	3	,000
Likelihood Ratio	70,584	3	,000
N of Valid Cases	160		

a 2 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,00.

Spol * gospodinjsko delo sedaj:

Crosstab

			gospodinjsko delo sedaj				Total
			1	2	3	4	
spol	moški	Count	3	18	18	1	40
		% within spol	7,5%	45,0%	45,0%	2,5%	100,0%
		% of Total	1,9%	11,3%	11,3%	,6%	25,0%
	ženski	Count	87	2	27	4	120
		% within spol	72,5%	1,7%	22,5%	3,3%	100,0%
		% of Total	54,4%	1,3%	16,9%	2,5%	75,0%
Total	Count		90	20	45	5	160
	% within spol		56,3%	12,5%	28,1%	3,1%	100,0%
	% of Total		56,3%	12,5%	28,1%	3,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	73,067	3	,000
Likelihood Ratio	75,063	3	,000
N of Valid Cases	160		

a 2 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,25.

Spol * obveznosti glede na preteklost:

Crosstab

		obveznosti glede na preteklost		Total	
		večje	manjše		
spol	moški	Count	17	23	40
		% within spol	42,5%	57,5%	100,0%
	% of Total	10,6%	14,4%	25,0%	
	ženski	Count	26	94	120
		% within spol	21,7%	78,3%	100,0%
	% of Total	16,3%	58,8%	75,0%	
Total		Count	43	117	160
		% within spol	26,9%	73,1%	100,0%
		% of Total	26,9%	73,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi- Square	6,626	1	,010		
Continuity Correction	5,608	1	,018		
Likelihood Ratio	6,258	1	,012		
Fisher's Exact Test				,014	,010
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,75.

Spol * skrb za stare starše:

Crosstab

		skrb za stare starše		Total	
			Ne	da	
spol	moški	Count	18	22	40
		% within spol	45,0%	55,0%	100,0%
		% of Total	11,3%	13,8%	25,0%
	ženski	Count	49	71	120
		% within spol	40,8%	59,2%	100,0%
		% of Total	30,6%	44,4%	75,0%
Total		Count	67	93	160
		% within spol	41,9%	58,1%	100,0%
		% of Total	41,9%	58,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,214	1	,644		
Continuity Correction	,077	1	,781		
Likelihood Ratio	,213	1	,644		
Fisher's Exact Test				,712	,389
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,75.

Spol * prekinitvev izobraževanja:

Crosstab

		prekinitvev izobraževanja		Total
		Ne	da	
spol	moški	Count 33	7	40
		% within spol 82,5%	17,5%	100,0%
		% of Total 20,6%	4,4%	25,0%
	ženski	Count 94	26	120
		% within spol 78,3%	21,7%	100,0%
		% of Total 58,8%	16,3%	75,0%
Total		Count 127	33	160
		% within spol 79,4%	20,6%	100,0%
		% of Total 79,4%	20,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,318	1	,573		
Continuity Correction	,115	1	,735		
Likelihood Ratio	,327	1	,567		
Fisher's Exact Test				,657	,375
N of Valid Cases	160				

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,25.